

Den Haag

Haags Gemeentearchief

Thuis in het archief Verhalen uit de stad

Het archief is de plek waar levens en verhalen bij elkaar komen én de plek waar onze collectieve stadsgeschiedenis wordt vastgelegd. Een plek waar iedereen welkom is om in het verleden te speuren of juist eigen herinneringen te delen. We nodigen ook u uit om dat bij en met ons te komen doen.

Elke dag opnieuw wordt Haagse geschiedenis geschreven. Het Haags Gemeentearchief (HGA) probeert die zo goed mogelijk te documenteren, te bewaren en beschikbaar te stellen aan iedereen die erin is geïnteresseerd.

Bijna twee jaar geleden startten we met ‘Thuis in het archief’ en gingen daarin vooral op zoek naar de stadsgeschiedenis vanaf de jaren zestig, toen Den Haag begon te veranderen in een zeer diverse stad. Een stad met inmiddels bijna 550.000 inwoners. Wij waren (en zijn) benieuwd naar hun verhalen. Hoe hebben zijn die ontwikkelingen en veranderingen van de afgelopen decennia ervaren? En wat is hún Haagse geschiedenis?

De Hagenaars die wij mochten interviewen waren vaak verrast dat het Haags Gemeentearchief in hun geschiedenis is geïnteresseerd, en beloonden onze interesse met mooie en boeiende verhalen, die we op de HGA-website hebben gepubliceerd. In dit boekje zijn alle verhalen van de afgelopen twee jaar gebundeld. We presenteren ze met veel plezier, en met dank aan al diegenen die hun Haagse geschiedenis met ons hebben willen delen.

Ellen van der Waerden

Gemeentearchivaris Den Haag

Rehana Nirhoe

over Transvaal en de lokale apotheek

Rehana Nirhoe in apotheek Transvaal door Robin Butter

Ontmoet Rehana Nirhoe, de hardwerkende apothekersassistente die bij de Transvaal Apotheek begon als stagiaire en daar nog steeds met veel plezier werkt. Lees welke veranderingen zij in haar buurt heeft gezien en wat haar favoriete plekken zijn in Den Haag.

Opgroeien in Transvaal

We zijn ergens eind jaren '70, begin jaren '80 van Suriname naar Nederland gekomen. We hadden nog geen vaste woonplek en hebben we op verschillende plekken gewoond, zoals Arnhem en daarna nog een tijdje in Haarlem gewoond, voordat we in Den Haag kwamen wonen. Ik heb altijd in Transvaal gewoond en ben er opgegroeid. Ik ging naar de Pretoriuschool in de Pretoriusstraat. Daar kwam ik in de vijfde klas en een paar jaar later ging ik naar de middelbare school. Dat was de Anne Frank MAVO, die zit in Oostbroek.

Daarna begon ik met de opleiding voor apothekersassistente. Halverwege de opleiding kreeg ik een stageplek bij de Transvaal Apotheek. Ik heb daar ook mijn diploma gehaald en mocht daar ook blijven omdat ze mij een baan aanboden. Ik ben er blijven plakken, ik zit er nog steeds en waarschijnlijk ga ik daar ook met pensioen.

De buurt beter leren kennen

Ik heb er ook heel dichtbij gewoond, in de Kaapstraat. Toen ik er kwam wonen, kende ik eigenlijk alleen de Paul Krugerlaan, de Kockstraat of de Joubertstraat en alles daaromheen. Zoals de Smitstraat, de Pretoriusstraat met al die zijstraatjes. Het enige wat ik altijd deed was van de MAVO afkomen en direct terug naar huis. Dat was het. Maar toen ik de stappen ging zetten voor huisje-boompje-beestje, kwam ik in een ander gedeelte van Transvaal terecht. Dat was meer bij de Haagse Markt in de buurt en leerde je weer andere straten kennen. Dan zie je het ook wel echt veranderen in de loop der jaren.

Grotere veranderingen en nieuwbouw

Het is zo erg veranderd dat ik mij niet meer kan herinneren hoe het in het begin was. Het Hobbemaplein is erg veranderd en vernieuwd. De Kempstraat en de De La Reyweg zijn ook beide erg veranderd. Maar ook het Kaapseplein. Daar stonden allemaal oude huizen die zijn afgebroken en daar is toen allemaal nieuwbouw voor teruggekomen, allemaal eengezinswoningen.

Het Boerenplein dat nu het Mandelaplein heet, is ook veranderd. Ik kan mij helemaal niet meer herinneren hoe het er vroeger uitzag. Het is wel mooier geworden, maar helaas niet goed onderhouden.

Mooie bloemen maar ook veel afval

Na mijn afstuderen konden we een huis kopen in de Kaapstraat. Dat was een appartement, een portiekwoning. Tegenover ons stonden oude woningen. Wij hebben zien gebeuren dat die oude woningen werden afgebroken. De stadsvernieuwing van de jaren '90 heeft een grote impact gemaakt op Transvaal. Toen de nieuwbouwwoningen aan de overkant werden gebouwd, zijn wij verhuisd naar de overkant. Daar hebben we tot vier jaar geleden gewoond.

Als ik nu door de buurt loop of rij, zie ik dat in de afgelopen tijd ook zo veel dingen anders zijn. Los van dat sommige stukken er aan de ene kant beter uit zijn gaan zien, zoals in de Kaapstraat. De Kaapstraat is een hele brede straat met een middenberm, waar erg mooie plantenbakken staan met bloemen erin. Maar aan de andere kant is er een hoop rommel die veroorzaakt wordt door mensen die in de buurt wonen. Daar hadden wij ook vaak last van toen we er nog woonden. De ondergrondse containers werden zelfs verwijderd omdat mensen toch hun afval naast de containers zetten. Maar je zit in de buurt van de Haagse Markt, met veel vis en dus ook veel vogels. Hierdoor kwam er veel afval op straat te liggen.

Het is ook echt merkbaar waar de grens is, waar de straten ook wat schoner eruit beginnen te zien. Het begint bij de De La Reyweg, maar dat is ook echt de grens waar Transvaal stopt en Oostbroek begint.

Zo was er in de buurt eerst een Konmar, daarna werd het een Digros en nu is het een Turkse supermarkt. De Markt is ook vernieuwd en voelt toch anders aan. Het terrein en de Herman Costerstraat. Het is een oude straat met oude woningen, terwijl het achterste gedeelte bij de Herman Costerstraat en de Hoefkade vernieuwd zijn.

Een veranderende rol voor de Transvaal Apotheek

In de apotheek merk ik ook wel dat in de loop der jaren de klantengroep ook veranderd is. In het begin toen ik er werkte kwamen er met name mensen die in de buurt van de apotheek woonden. Tegenwoordig komen er veel mensen die de Nederlandse taal niet spreken, wat soms voor lastige situaties kan zorgen. Maar wij zijn allang niet meer de apotheek die het vroeger was. Dat je alleen maar je medicijnen komt ophalen. Normaliter als je verhuist, dan verhuist je apotheek mee naar eentje die dichterbij jou in de buurt zit. We maken mensen mee die juist bij de Transvaal Apotheek willen blijven omdat ze al jaren bij ons zitten. Tegenwoordig komen er zelfs ook bestellingen uit heel Nederland en komen mensen soms ook België,

Engeland en Duitsland. De mensen moeten hun bestelling wel zelf op komen halen. We zijn nog een van de weinige apotheken die zelf medicijnen maken.

Groei en maken van eigen medicatie

De apotheek is ontzettend gegroeid in verhouding met hoe de apotheek was toen ik er nog stageliep. Toen was het een standaard apotheek, je komt met het receptje langs, krijgt je medicijnen en klaar. Je had toentertijd kleine apotheken die niet meer gingen investeren in het bereiden van medicijnen of crèmes, wat wel eigenlijk het hoofdvak is van een apothekersassistent. De Transvaal Apotheek is daar wel in gaan groeien en door de jaren heen zijn de regels ook strenger geworden. We maken speciale bereidingen voor kankerpatiënten en terminale patiënten. We leveren morfine-infusen en cannabis-olie.

Ik heb nooit gedacht toen ik bij de Transvaal Apotheek stageliep, dat het zo groot kon worden. De eigenaren hebben echt groot uitgepakt en hebben echt gekeken naar waar wij in kunnen groeien. Het begon met de cannabis-olie voor kinderen die last hadden van epilepsie en die daar baat bij hadden. Ik heb ontzettend veel verbouwingen meegemaakt. Zo kwam er een laboratorium bij en extra units. De omliggende gebouwen zijn gekocht om ook bij de apotheek te betrekken.

Het afgelopen jaar is echt drukker worden sinds de Covid-19 pandemie. De werkdruk is hoger en daardoor heb ik veel collega's zien komen en gaan. Zelf heb ik een paar jaar geleden de stap gezet om te solliciteren op een leidinggevende functie. Van stagiaire ben ik uitgegroeid naar leidinggevende.

Het Zuiderpark, festivals en culturele evenementen

De Haagse Markt en het Zuiderpark zijn echt van die typisch Haagse plekken. Maar ook het Milanfestival. Dat betekent voor mij gezelligheid. Je komt er altijd wel iemand tegen die je kent. Ik heb het driedaagse festival echt het afgelopen jaar gemist. Vroeger was de entree gratis, later kwam er een omheining en tegenwoordig moet je toegang betalen. De regels zijn ook veranderd. Vroeger mocht je je eigen drinken en hapjes meenemen. Nu is het zo commercieel geworden dat je muntjes moet kopen en er is een tassencontrole. Dat is wel jammer want dat kan mensen weerhouden om naar het festival te komen. Je had op een gegeven moment ook wel Milan op het Malieveld of vlakbij de Paralelweg maar het echte Milanfestival is in het Zuiderpark.

Het Schalkburgerplein is ook zo'n plek die heel erg is opgeknapt. Daar worden nu ook allerlei culturele uitingen georganiseerd, zoals het poederfeest Holi-Phagwa, het lentefeest voor de Hindoe-mensen. Ik heb niet lang in andere steden gewoond, maar ik merk wel het verschil tussen andere steden en Den Haag. Zo heb ik nog steeds familie wonen in Arnhem en Haarlem. Als ik daar ben, voelt dat als een ontsnapping aan de drukte. Het is daar op de een of andere manier rustiger en groener. Maar de voor de culturele uitingen komen mijn familieleden naar mij, naar Den Haag. ■

Jan Toonen

over het thuisgevoel in Laak,
zwembaden en goede zorg voor de burens

Jan Toonen door Robin Butter

Hij woont sinds 1968 in een mooie straat in Laakkwartier, waar nog steeds veel burens elkaar kennen en helpen. En hij ergert zich als Laak in de media weer eens als negatieve buurt wordt weggezet. Jan Toonen (80), voormalig timmerman, ondernemer en zweminstructeur, woont al decennia in Laak-West en

helpt vaak met technische klusjes. Hij oogt topfit, een beetje rebels met fonkelende ogen. “Nee, in Laak wonen niet overal terroristen. Ik heb echt niets met types als Wilders, die alleen maar willen scoren met angst. Mensen zijn gewoon mensen.”

Computers om weg te geven

Jan Toonen heeft de vrijwilligersprijs van de Gemeente Den Haag gehad, omdat hij naast zijn andere werk half Den Haag zwemmen heeft geleerd. Hij gaf decennia lang les in verschillende zwembaden en heeft zelfs eigen lesboeken geschreven, met aandacht voor culturele verschillen tussen zwembeginners. En ondertussen heeft hij in z'n vrije tijd ook zo'n 1000 computers opgeknapt. Hij geeft ze weg aan mensen, die een laptop niet kunnen betalen, onder meer als vrijwilliger in de Weggeefwinkel aan het Jonckbloetplein. Hij liep er toevallig een keer langs, zo'n 15 jaar geleden en helpt sindsdien met computers en boeken.

Sociaal gevoel in de volkswijk

Toonen beschouwt zichzelf ook een beetje als zoon van migranten. Zijn ouders kwamen in crisistijd in de jaren '30 vanuit Assen naar de stad, op zoek naar werk. Jan is in 1941 geboren, in de Joubertstraat in Transvaal, waar zijn ouders waren neergestreken nadat zij beiden een baan bij de Haagse rubberfabriek Vredestein hadden gevonden. Zijn vader overleed in 1953 en liet zijn vrouw met vijf jonge kinderen achter. Het gezin kreeg veel steun in de volkswijk Transvaal. "We noemden iedereen in de straat tante en oom, de ouders van de buurkinderen zorgden ook een beetje voor ons. Mensen waren sociaal en buurtgericht." Boodschappen werden gewoon opgeschreven bij de kruidenier, en moeder kon afrekenen als haar maandloon binnen was.

Jan ging naar de De la Reyschool, en rondde de Jan Campert Mulo af in de Bloemfonteinstraat.

Van Vredestein naar een eigen bedrijf

Hij wilde eigenlijk sportleraar worden maar dat zat er financieel niet in. Het werd de boekhoudafdeling van Vredestein, waar nog de sfeer heerste van een chef die op een verhoogd plateau zat en waar je 'je mond moest houden en je werk doen.' Een niet gemakkelijke situatie voor de rebelse Jan. Door in dienst te gaan, werd hij stoerder, 'spijkerbroek, drankjes, maar zonder alcohol'. De timmerman kwam op een gegeven moment zijn vrouw tegen, een mooi meisje dat hij op het strand zag liggen. Hij zette door. Met haar ging hij in de Regentessebuurt wonen en richtte samen met een compagnon een eigen bedrijf op. Het buurtgevoel was anders dan in Transvaal, en de oliecrisis in de jaren '70 droeg eraan bij dat mensen met gordijnen dicht woonden. De buurt werd ook gemengder. De eerste migranten kwamen uit Italië, later kwamen ook Indonesiërs en Surinamers in de buurt wonen.

Stadsvernieuwing en verhuizing naar Laakkwartier

De stadsvernieuwing eind jaren '80 kwam hard aan, straten vielen uit elkaar doordat mensen hun huis uit moesten. "Buren vertrokken naar verschillende wijken. Maar mensen gingen vaak samenklitten en raakten zo opgesloten in de eigen groep."

Ook zijn bedrijf werd uitgeplaatst naar industriegebied Dekkershoek. En de Newtonstraat werd te klein voor het gezin met inmiddels drie kinderen. Laak was een prima alternatief. “Het was gezellig, veel winkels op de Gouverneurlaan, mooie scholen en vooral geen stadsvernieuwing. Het voelde een beetje als een eigen dorpje, als je onder de brug van de Parallelweg door was, kwam je thuis.” Jan bleef de avonturier en vertrok onder meer in 1987 naar Libië voor een klus in de interieurbouw, vlak na het bombardement op Tripoli door de VS in dec. 1986. “Ik heb altijd hard gewerkt, maar het ging mij er niet om steeds meer en meer te verdienen. Als ik maar genoeg had, was het gewoon goed.”

Zwemmen en lesgeven in de Waterthor

Zijn hobby bleef de watersport. “Ik haalde mijn zwemdiploma pas met 12 jaar, omdat mijn moeder eerder het geld ervoor niet had. Maar de aardige meneer Van Laan in het voormalige zwembad de Regentes, regelde korting voor mij.” Toonen bleek talent te hebben voor waterpolo en speelde zelfs landelijk, bij ZIOS (Zwemmen Is Onze Sport). Zwemmen was populair in de stad, Den Haag telde in die tijd zelfs elf zwembaden. Toen hij zelf begon les te geven, werd hij snel bekend als betrokken en geduldige zwemmeester, iemand waar je moest zijn. “Ik vond het ook leuk om mij te verdiepen in de culturele achtergronden

van mijn cursisten, de verschillen bijvoorbeeld tussen de Turkse en de Koerdische cultuur. Dat konden mensen wel waarderen.” Als Corona het toelaat, gaat hij weer door met lesgeven, op vrijdagavond in de Waterthor.

Fotografieren en vastleggen van veranderend Laak

Laak blijft zijn thuis. Typisch Haags vindt hij een fietstocht langs de hofjes in de binnenstad, of langs de vele parken in de stad, van het Westbroekpark tot Park Overvoorde. Jan Toonen fotografeert onderweg. Hij weet veel van Haags industrieel erfgoed en heeft in zijn groot fotoarchief de verandering van Laak bijna minutieus gedocumenteerd. Hoe de kademuren werden vernieuwd van de Petroleumhaven, het viaduct werd vervangen en de Haagse Hogeschool ontstond. Ook heeft hij de aanleg van de Rotterdamse baan gefotografeerd. “Ik neem bijna maandelijks een paar foto’s. Het is een goede manier om de tijdsgeest te vangen.” ■

Melvin Toemin

over sport, Javanen
en het ontstaan van FunX

Melvin Toemin door Robin Butter

Ontmoet Melvin Toemin, de sportieve voorzitter van Stichting Rukun Budi Utama. Hij vertelt over zijn leven in Houtwijk, de verschillende voetbalclubs, zijn creativiteit, liefde voor muziek en de Surinaams-Javaanse cultuur.

Weten waar je vandaan komt

‘Tegen mijn zoon van 12 zeg ik: ‘Je ziet jezelf als Hagenaar of als Nederlander. Maar er gaat een tijd komen dat mensen je vragen waar je vandaan komt of dat mensen je “verzoeken” om terug te gaan naar je eigen land. Je moet wel weten wie je bent en waar je vandaan komt, dan ben je daar beter tegen bestand.’ Ik ben import Hagenees en kom uit Suriname. We weten inmiddels dat de Nederlandse geschiedenis vaak maar één kant van het verhaal belicht.

Vandaar dat ik het belangrijk vind dat ook mijn/onze kant van de geschiedenis wordt verteld; de kant van de Surinaams Javaanse Hagenaar. In de jaren '80 zijn we met ons gezin twee keer naar Nederland gekomen. Na een eerste poging zijn we enkele jaren teruggegaan voordat we definitief in Den Haag gingen wonen. In Suriname hadden mijn ouders al geregeld dat ik naar het Segbroekcollege kon. Mijn eerste dag op school was heel onwennig. Er werden opmerkingen gemaakt en er werd gelachen om mijn accent. Dat gebeurt nog steeds maar nu kan ik er beter mee omgaan. Op school leerde ik mijn vrienden kennen die ook in Houtwijk woonden.

De balans tussen sport en sociaal leven

Ik werd door mijn nieuwe vrienden gevraagd om mee te voetballen bij B.T.C. in Houtwijk. De trainingen werden geleid door Henk Baggerman, een echt voetbalicoon. Ik mocht de zaterdag daarop meteen meedoen met een wedstrijd in de A1. Toen ik later bij senioren niet doordrong tot het eerste ben ik naar Jai Hanuman gegaan. Beide clubs bestaan inmiddels niet meer, mede door de bezuinigingen van de gemeente Den Haag, die veel clubs de das heeft omgedaan. Ik ging daar naartoe omdat het sociale leven belangrijker werd. Ik speelde in het tweede elftal van B.T.C. en de wedstrijden waren om 10:30 op zondag. Dat was niet te combineren met het zaterdagse uitgaansleven. We wilden daarom graag in het eerste elftal spelen,

want dat speelde zondag om 14:30. Bij Jai Hanuman konden wij wel in het eerste voetballen en dat was dus beter te doen, als je de avond ervoor was gaan stappen. Ik ben bij Jai Hanuman gestopt omdat de omgang met tegenstanders niet meer leuk was. Het was een Hindoestaanse voetbalclub en vaak speelde je dan tegen teams waar je allemaal nare verwensingen over je heen kreeg. Ik wil op de zondag gewoon plezier hebben, maar ik kwam met een rot gevoel thuis. Ik ben toen gaan zaalvoetballen en tegenwoordig speel ik voetbal in Zoetermeer en doe ik aan hardlopen. Het begon met een rondje door het Zuiderpark van 2 of 3 km. Nu zit ik op 10 km, waarbij ik dan door mijn oude wijk ren. Ik doe ook mee aan recreatieve wedstrijden zoals de Vredesloop en CPC.

Van lekker eten naar actieve inzet voor Javanen in Den Haag

Mijn zus werkte voor Rukun Budi Utama (RBU), een stichting die zich inzet voor Javanen in Den Haag. Ik studeerde Bestuurskunde in Leiden en was toen niet zo bezig met mijn Javaanse afkomst. Ik kwam alleen voor het lekkere eten naar RBU. Na mijn studie kreeg ik bij sollicitaties vaak te horen dat ik weinig (bestuurlijke) ervaring had. Om daar wat aan te doen besloot ik mij als vrijwilliger bij RBU aan te melden. Zo was ik bijvoorbeeld presentator bij hun activiteiten. In die periode heb ik veel van Hariëtte Mingoen geleerd. Zij was daar toen de voorzitter.

In 2011 ben ik voorzitter geworden, nadat Hariëtte vanwege een aanstelling van haar man, naar het buitenland was vertrokken. We doen culturele activiteiten o.a. in de twee woongemeenschappen voor Javaanse ouderen die door Hariëtte Mingoen eerder in 1998 zijn geïnitieerd. Dat zijn Wisma Tunggal Karsa en Bangun Trisno. We organiseren jaarlijks de Bersih Desa viering. Dat is een Javaanse traditie waarbij het dorp (desa) fysiek en spiritueel gereinigd wordt. Daarnaast horen een gezamenlijke maaltijd en een Wayang voorstelling bij deze traditie. Bersih Desa hebben we kunnen koppelen aan het gemeentelijke Leefbaarheidsbeleid en in dat verband zijn er drie boomplantingen gedaan op de Delftse laan, Suze Robertsonstraat en ook nog eentje in het Regentessekwartier.

Stadsomroep Den Haag en de geboorte van FunX

Bij Stadsomroep Den Haag had RBU dagelijks twee uur zendtijd. Iedere zaterdag van 19:00 tot 21:00 deed ik Bocaga, jongerenradio. In Suriname had ik al een fascinatie voor radio. Een vriend uit dezelfde straat had een piratenstation. Hij kon in een straal van 300 meter uitzenden. Daar heb ik de liefde voor radio ontdekt. Op een gegeven moment kwam er een brief binnen van Stadsomroep Den Haag, dat zij bezig waren met een initiatief. Vrijwilliger Jeffrey Salimin, met wie ik tegenwoordig o.a. documentaires maak, werd uitgenodigd.

Hij liet het echter aan mij over. Het bleek om een brainstormgroep te gaan, die heeft geleid tot het ontstaan van FunX. Hier heb ik gebruik kunnen maken van mijn Bestuurskunde achtergrond. We moesten namelijk ook lobbyen bij de gemeenten en ik wist hoe het gemeentelijk apparaat werkte om het plan voor elkaar te krijgen. Toen we mochten uitzenden, was al snel de vraag wie de muziek ging doen. Dat werd ik. Ik was de eerste Music-director van het station (van 2002 tot 2009). We begonnen in een kleine zweterige ruimte aan de Calandstraat bij de Stadsomroep Den Haag. Ik heb bij FunX veel geleerd over media en programmering.

Liefde voor het werk en vernieuwing

Ik ben nergens uitmuntend in, maar ik kan veel dingen goed genoeg. Ik heb gestudeerd om met beleid bezig te zijn bij de gemeente of rijksoverheid, maar mijn voorliefde was toch radio of communicatie. Daar ben ik dus uiteindelijk toch beland en van die ervaring kan ik nog steeds gebruik maken. Bij de Javaanse cultuur gaat het vaak om behouden maar ik vind dat als je het op een leuke manier presenteert, je ook kunt vernieuwen en een bredere doelgroep kan bereiken. We zijn heel trots op het 40-jarig jubileum van RBU in 2016. We hebben het gevierd in het Zuiderstrandtheater. Dat was zo'n stunt omdat we in Duindorp de Jaran Kepang (paardendans) lieten uitvoeren. Daar ben ik echt heel trots op. ■

Krista Buys

over Inproc koffie- en theehandel

Krista Buys in haar winkel, Inproc, aan de Denneweg door Robin Butter

Rentmeesterschap. Goed zorgen voor wat er is, en alleen zoveel groeien dat de toekomst verzekerd blijft. Inproc Koffiebranderij en theehandel, geopend in 1853 aan de Denneweg, is niet zomaar een winkel. De klant komt niet alleen voor een product maar ook voor een thuisgevoel, voor persoonlijke aandacht en soms voor ‘heimwee’ naar vervlogen tijden.

Ontmoet Krista

Krista Buys, in de zeventiger jaren geboren en getogen in en achter de winkel als dochter van de toenmalige eigenaren, geeft een groter verhaal door, aan de honderden vaste klanten van Inproc. Ze kent bijna iedereen bij naam, en hun kinderen die vaak ook weer klant worden. “Klanten zijn ambassadeurs, ze komen uit de buurt maar ook van restaurants. We staan hier niet te verkopen, maar vooral om mensen blij de winkel uit te krijgen. En ja, we moeten ook kunnen blijven bestaan, het moet draaien, en dat kan ik niet alleen.”

We proberen met een klein team en zo laagmogelijke bedrijfskosten toch aan een stabiele toekomst te werken.”

Hard werken

Daarvoor heeft Krista op haar eigen woon- en leefkosten bezuinigd. Haar openheid en levendigheid in de overvolle winkel zijn ontwapenend en kleuren het sprookje van de eeuwenoude koffiebrandrij prachtig in. “In 1967 hebben mijn ouders de zaak gekocht. Wij woonden achter de winkel, op de Denneweg 126. Ik heb altijd veel in de winkel geholpen. Mijn broertje was ‘allergisch’ voor thee en hielp minder vaak mee. Het was ook wel echt hard werken en mijn ouders deden alles zelf, ook het branden van de koffie. Mijn vader overleed in 1993 en daarna heeft mijn moeder de zaak tot 2005 alleen gerund. Toen verkocht ze de zaak, onder de voorwaarde dat zij er nog wel mocht blijven werken. Dit duurde niet lang, want ze is enkele maanden later overleden.”

Een ander pad kiezen?

Dochter Krista had ondertussen voor heel ander werk gekozen, als volleybaltrainer in Breda. Een oud-medewerkster, Petra, bleef wel na 2005 in de winkel werken. “Zij heeft alles wat zij wist van mijn moeder geleerd. Eén wens was duidelijk: als de zaak definitief zou stoppen, moest de bijzondere porseleinen pop uit de winkel terug naar de familie Buys. En zo is het gegaan:

in 2015 werd ik gebeld dat ik de pop moest halen want alles zou stoppen. De ziel was uit de zaak.” Krista nam een drastisch besluit: ze kocht de zaak terug. “Het kon niet zo zijn dat Inproc zou verdwijnen uit de Denneweg. Ik heb familie om hulp gevraagd. Een paar maanden later stond ik achter de toonbank.”

De Dennewegcommunity

Het sterke buurtgevoel in Buurtschap 2005 helpt ook. “Er heerst hier op de Denneweg een wij-gevoel. Vroeger woonde iedereen boven zijn winkel, maar daar zitten nu wel vaak expats. Maar de winkeliers hebben wel een binding met elkaar, al had je vroeger meer antiquairs en nu meer restaurants. Zo jammer dat het filmhuis weg is. Maar ja, de Denneweg blijft toch je voortuin, net als de krokussen op het Lange Voorhout, dat is echt Den Haag. En ik ga er wel voor zorgen dat het hier weer lekker naar vers gebrande koffie ruikt. Ik ben nu in overleg met de apotheker verderop, die heeft mij nog zien opgroeien. Hij wil dat Inproc blijft, daar zit ook een gunfactor. We kijken nu of ik het pand van hem kan kopen. Ik wil graag meer ruimte om een proeverij in de winkel te beginnen.”

Corona en de nieuwe tijd vragen veranderingen, ook van de rentmeester. “Kijk de oude weegschaal en de kassa horen echt bij de winkel, die gaan we nooit vervangen. Die gaat mee als we verhuizen. Maar ik

moet eerlijk bekennen dat ondanks alle digitalisering, de achterkant van de winkel nog houtje-touwtje is. Je kunt online bestellen, en dan pakken we het in en brengen het. Altijd doen we er iets persoonlijks bij. Maar ja, dat kost veel tijd. Maar onze vaste klanten kunnen het echt waarderen.”

Het belang van je eigen manier en geschiedenis

Toch is efficiëntie niet alles. “Ik wil graag met een echt betrokken team in de winkel staan. Zou je een econoom of een financieel adviseur hier neerzetten dan zou die zeker zeggen, dat je gemakkelijk met één persoon in de winkel kan staan. Dat zou schelen, maar dat wil ik niet. In je eentje klanten ontvangen, voorraad bijhouden en aanvullen, je rent je de benen uit het lijf en dan is er geen tijd meer voor een gesprek met de klanten. Nu staan we met drie personen in de winkel en is het gezellig. Daar komen de klanten voor terug.” Onder de vaste klanten zitten ook veel mensen met Indisch bloed. “Je merkt aan ze dat onze winkel met alle geuren hier soms wat heimwee geeft. Soms willen ze een bepaalde melange, die we niet meer hebben en mengen we iets wat erop lijkt, volgens hun recept. We hebben ook een boekje laten maken over onze geschiedenis, met gedichten en tekeningen. Daarbij gaan we ook wel het gesprek aan over de VOC, en alle nare dingen die toen ook zijn gebeurd. Dat mag je nooit vergeten.” ■

Gerard van Niel

over zwemvereniging Plons en jezelf kunnen zijn

Gerard van Niel

Zwemvereniging Plons

De in 1992 net gestarte homo zwemvereniging Plons bracht in het begin van de jaren '90 leven in de brouwerij van zwembad De Regentes, met hun aanwezigheid tijdens het Vrij Zwemmen. Enkele overige badgasten (waarvan sommigen nog met bloemenbadmutsen) konden het vrolijke en luidruchtige gespetter van de leden van Plons, de eerste homo-zwemvereniging van Den Haag, Nederland en Europa, niet geheel waarden. Daarop bedacht de badmeester dat het misschien een goed idee

was een lijn in het bad te leggen, zodat zij één baan voor zichzelf hadden en anderen niet in de weg zwommen.

Trainen en wedstrijd zwemmen

Plons is begonnen na een oproep van Chris Bartelds in het COC blaadje van december 1991. Hij wilde, net als vele anderen, een andere manier vinden om LHBTQ'ers te ontmoeten dan alleen in de bar of in uitgaansgelegenheden. Hij wilde het proberen via sport.

Écht trainen, en als het kon, ook wedstrijden zwemmen. Dat is allemaal gelukt. De vereniging bestaat nu bijna 30 jaar (in 2022), telt zo'n 130 leden en doet mee aan Nationale en Europese wedstrijden.

Jezelf kunnen zijn

In het begin dachten aspirant leden dat het om het kijken, bekijken en samen douchen draaide. Maar eenmaal aanwezig merkten ze dat het ging om het gezellig samen zijn, en jezelf kunnen zijn. Plons staat niet alleen open voor mensen die homoseksueel of lesbisch zijn, maar ook voor hun zgn. vrienden ("Friends"). Dit is iedereen die zich bij hen thuis voelt en zich prettig bij de club voelt. Gerard: "We zijn er voor iedereen, maar bij ons geldt niet alleen de hetero-norm. Ook de homo-norm. In die zin zijn we een goed voorbeeld voor hoe een samenleving hoort te zijn."

Van Houtzagerij naar De Regentes

In 1992 begon het gezamenlijke zwemmen in de Houtzagerij, maar het zwembad ging dicht voor renovatie. Gelukkig vond het groepje nog een uurtje vrij zwemmen in zwembad De Regentes. Gerard: "Maar ons groepje werd steeds populairder, want het was de tijd dat veel mensen na hun coming-out meer manieren zochten van ontmoeten. Internet stond pas in de kinderschoenen. Dus ontmoeten gebeurde alleen fysiek. Zo kwamen er steeds meer mensen bij.

De sfeer was geweldig, we gingen zelfs na het zwemmen steeds met een groepje eten bij café De Klap op de Koningin Emmakade."

Een eigen vereniging

Eerst maakte Plons deel uit van GISAH (Gay Integration through Sports & Activities Holland). GISAH bood ook de mogelijkheid voor andere sporten, bijvoorbeeld om te volleyballen. Deze club noemde zich "Lange Poten". Toen een nieuw lid financieel ambtenaar bleek te zijn, en ook nog verstand had van oprichten van een vereniging (o.a. maken van statuten en aanvragen van subsidies), werd de zwemvereniging Plons opgericht. Zo hoefde men geen aparte kaartjes meer te kopen, maar werd met de contributie wekelijks een heel zwembad afgehuurd. Dat voelde fijn. Er zat ook een risico aan. Niet iedereen wilde een vaste contributie betalen, maar alleen betalen wanneer ze kwamen. Maar er was wél altijd een vast bedrag aan te betalen zwembadhuur. Gerard: "Sommige leden houden van vrij zwemmen, anderen willen graag serieus trainen voor wedstrijden, met goede trainers. Allebei kan bij Plons. Ook werden voor Plons clubzwembroeken en club T-shirts ontworpen door leden. Hierin speelt onze mascotte, een badeendje, steeds een grote rol."

Plons biedt, nadat ook zwembad De Regentes werd gesloten voor verbouwing, inmiddels in drie baden zwem-uren en trainingen aan, in verschillende stadsdelen van Den Haag. Er zijn zelfs leden in groepsverband Het Kanaal naar Engeland overgezwommen. Inmiddels zijn veel leden al in de 40, 50 en 60, maar af en toe komen er ook weer jongeren bij, waaronder ook expats.

Thuis voelen

Gerard: “Je hebt altijd wel mensen die in het begin zenuwachtig zijn. Maar achteraf vinden nieuwe mensen het altijd wel gezellig. We hebben vaak te maken met vooroordelen vooraf, maar Plons is een serieuze zwemvereniging en niet anders dan andere zwemverenigingen. Wanneer sommige aspirant niet-homoleden zich in het begin wat ongemakkelijk voelen, dan is het goed om te realiseren dat een homo zich nét zo voelt in een zwemvereniging met allemaal hetero’s om zich of haar heen. Alleen bij Plons voel je je na korte tijd toch thuis, omdat ieder lid het goed vindt zoals jij bent. Jezelf.

Tegen sociale isolatie en eenzaamheid

Gerard van Niel en zijn partner Jos zien dat tijdens Corona de sociale isolatie en eenzaamheid ook in de gay-community een probleem is. In het tijdschrift van Plons, ‘Explonsief’, wordt door het bestuur dan

ook veel ruimte besteed aan het voorstellen van nieuwe leden en aan community-building, door het organiseren van gezamenlijke activiteiten, quiz avonden, Kerstdiners, enz. Tijdens Corona vinden ook gezamenlijke activiteiten plaats, veelal online via Zoom of Teams. Gerard: “Corona maakt de eenzaamheid wel erger. Het leven speelt zich voornamelijk online af. Men mist het fysieke contact. Het elkaar echt leren kennen. Wat ik wel positief vind, is dat veel jongeren tegenwoordig veel meer nadenken en praten over hun identiteit. Dat is mooi, dat denken in diversiteit.”

Uit de kast

Jos komt uit Venlo, Gerard van Niel uit Loosduinen. “Mijn vader was een tuinder en een harde werker. Hij overleed toen ik 19 was. Ik heb nooit met hem kunnen en durven praten over het feit dat ik homo ben. Ik kwam uit de kast toen ik 24 was. Als ik nu kijk naar de jeugd dan vind ik dat redelijk laat. Maar het was toen ook moeilijker. Mijn gehele sociale netwerk en familie en kennissenkring was katholiek en het voelde alsof ik die kring die ik kende dan moest opgeven. Daarnaast ben ik ook opgegroeid met verhalen dat het fout zou zijn om homoseksuele gevoelens te hebben.” Gerard heeft bewust gekozen om niet in de kassen te gaan werken en koos voor een administratieve richting, als verkoper in kantoorboekhandels en later in een apotheek.

Uitgaan in Den Haag

Jos en Gerard gaan graag naar café De Landman, in het centrum. Het is één van de oudste café's van Den Haag, vroeger het trefpunt van de koetsiers die moesten wachten tot hun paarden opnieuw beslagen waren (hoefijzers) op het Smidswater.

Gerard: "Een nadeel van Den Haag is dat je zó in Rotterdam of Amsterdam zit om uit te gaan, waardoor veel Haagse gays kozen voor Rotterdam of Amsterdam, en er weinig animo was voor gaycafés in Den Haag. In Den Haag is er behalve de Landman en het COC café weinig. De Landman is gegroeid van een gaybar tot gewoon een leuk bruin café, de gasten zijn gemêleerd, en dat zal ook zo blijven. Er was ooit een trendy bar, genaamd Friendz. Maar als je een trendy café hebt, moet je up-to-date blijven om daadwerkelijk mee te gaan met snelle trends. Je bent dan al gauw weer ouderwets en niet meer trendy. Door het internet blijven jongeren ook een beetje weg bij verenigingen en in cafés. Online kan je altijd en overal met elkaar afspreken om kennis te maken. Daar is de gaybar niet meer voor nodig. Het idee van een gaybar is daardoor wel een beetje voorbij. Het is dan ook wel weer goed dat je niet alleen maar in gaybars jezelf kan zijn, maar ook in steeds meer overige horecagelegenheden." ■

Prem Girjasing

over reuring en culturele manifestaties
in Den Haag

Prem Girjasing

Den Haag is veel minder duister dan Amsterdam. Ik ben na mijn komst uit Suriname in 1976 wel in Amsterdam begonnen, maar Den Haag trok mij veel meer. Als ik in Amsterdam uitging dan eindigde de avond altijd met geweld.

Ook woonden er meer Hindoestanen in Den Haag en was er veel meer aandacht voor culturele dingen zoals het lichtjesfeest, Divali. Onze familie zat voor en na de onafhankelijkheid lang in de politiek in Suriname, in de VHP.

Op zoek naar reuring

Na mijn verhuizing heb ik op verschillende plekken gewoond, zoals aan de Hertenrade. Maar dat vond ik geen leuke buurt, er was weinig aan de gang. Ik heb gewoond aan de Valkenboslaan, daarna aan de Slachthuislaan en ook aan de Loosduinsekade. Maar op alle drie de plekken voelde ik mij niet echt thuis. Vooral in de Slachthuislaan kon ik mij niet echt vinden in de buurt, ik miste de reuring. Dat heb ik wel gevonden aan de Hobbemastraat, waar ik al jaren met veel plezier woon. Het is wel jammer dat de meeste Hindoestanen inmiddels uit de stad vertrokken zijn, naar Zoetermeer en naar Ypenburg. Vroeger kwam je iedereen tegen op het Hobbemaplein. Ik heb Den Haag altijd een warme stad gevonden. Het zegt wel iets als de burgemeester van een stad op een Hindoestaans festival verschijnt om een praatje te houden. Burgemeester Deetman deed dat een aantal jaar geleden bij het Milan festival. Voor mij zijn de culturele manifestaties in de stad heel belangrijk, daar kom je iedereen tegen. Of natuurlijk de Divali-viering in het Atrium in het stadhuis, waar je een vegetarische lunch kan eten.

Stichting voor Surinamers

Toen ik naar Den Haag kwam, vroeg mijn oom Goeroedat Kalasingh aan mij wat ik – gelet op mijn culturele en politieke activiteiten in Suriname – kon bijdragen in deze stad. Goeroedat Kallasingh was een neef van mijn vader en beiden behoorden zij tot de 3e generatie nakomelingen van Brits Indische contractarbeiders. Zij hebben samen midden de jaren '50 gewerkt aan de opvoering van diverse hoorspelen over de sociale – en culturele situatie van de Hindoestanen in Suriname. Daarnaast was oom Goeroedat een zeer bekende zanger, componist, acteur en toneelschrijver wiens roem en faam zowel in Suriname als in Nederland bekend was. Hij was werkzaam als cultureel werker bij de Stichting voor Surinamers en was de initiatiefnemer en uitvoerder van tal van culturele manifestaties voor de Hindoestanen in Den Haag, vaak in samenwerking met de stichting Federatie Eekta waarbij ik eveneens een bijdrage mocht leveren in de uitvoering. Uit onze vele gesprekken kwam het voorstel om de pioniers die op het gebied van de traditionele zangkunst in Suriname en nu in Nederland woonachtig zijn, te huldigen voor hun bijdrage aan de Hindoestaanse cultuur. Die manifestatie vond plaats op zaterdag 12 april 1986 in het toenmalig Congresgebouw thans World Forum te Den Haag. Dit was de eerste groots opgezette en succesvolle activiteit van de Stichting Surinamers en in samenwerking met de Stichting Eekta.

Topzangers uit de Indiase Film Industrie

Dit succes was een inspiratie voor de eigenaar van de grootste videotheek van Bollywood films in Den Haag e.o. John Rambali, om de oude topzangers uit de Indiase Film Industrie naar Nederland te halen voor een aantal optredens en huldiging in Den Haag. De bekende artiesten die op bezoek kwamen, waren de zangers Hemant Kumar, Talat Mahmood, Manna Dey en de zangeressen Kavita Krishnamurty en Raj Koemari. Ook dat werd een succes: de Hindoestanen woonachtig in Nederland kregen de kans om hun zang-idool uit de gouden periode (de jaren '50 en '60) tijdens liveoptredens te mogen bewonderen. Mijn bijdrage in deze was om als PR-officer bekendheid te geven aan deze manifestatie. Na dit succes heeft John Rambali diverse Indiase zangers uit de Indiase filmwereld naar Nederland gehaald voor hun liveoptredens in het World Forum. Te denken valt aan de nog in leven zijnde Indiase nachtegaal van de filmindustrie in 1988, de diva van het Indiase filmlied: Lata Mangeshkar (thans 95 jaar). Ook haar jongere zus Asha Bhosle en de komediant acteur/zanger /film producer/componist Kishore Kumar zijn in 1987 ook door de Rambali naar Nederland gehaald voor succesvolle optredens in Den Haag. Bij deze optredens werd ik aangesteld als podium-manager. Het was voor mij een hele eer om deze grote sterren achter de coulissen van zeer dichtbij te mogen meemaken.

Hindoestaanse immigratie

Bij de herdenking van 120 jaar Hindoestaanse immigratie werd in 1993 een uitvoerend comité gevormd, bestaande uit bestuursleden van de Stichting voor Surinamers, de Hindoestaanse Stichting Eekta, beiden gevestigd in Den Haag en Stichting Lalla Rookh gevestigd te Utrecht. Namens de Stichting voor Surinamers werd ik aangewezen om mee te werken aan de programmering en uitvoering. In de programmering was opgenomen een optocht met praalwagens die zou eindigen bij het World Forum. Dit had te maken met een stukje nostalgie dat er bij de kroonjaren van deze herdenking in Suriname steevast een optocht op deze dag door de straten van de Stad Paramaribo werd gehouden. Voor mij had deze nostalgie geen diepgang. Ik vond deze optocht door de stad Den Haag het toppunt van milieuvervuiling en na het aftuigen van de praalwagens bleef er niets tastbaar over wat aan deze dag kon worden herinnerd dan slechts foto's en film-reportages. Ik moest dus wel met een goed plan komen ter vervanging van de optocht.

Een boom ter herinnering

Tijdens de vele gesprekken met mijn geestelijk gelijkgestemde Rabin Baldewsingh stelde hij voor om een boom te planten als blijvende herinnering aan dit feit. Ik nam dit voorstel mee in de groep en zorgde voor de uitvoering. Deze boomplanting was iets nieuws voor de doelgroep en de lindeboom werd toen geplant op zaterdag 5 juni 1993 bij de in- en uitstap halte van tram 6 aan het Hobbemaplein. In het kader van de herdenking van 130 jaar Hindoestaanse immigratie (1873 – 5 juni – 2003) had ik – als vrijwilliger van de stichting Federatie EEKTA BHAVAN – het initiatief genomen om een tentoonstelling in te richten in het Volksbuurtmuseum thans theater de Vaillant. Hierbij werden o.a. foto's uit de vroege immigratieperiode in Suriname, sieraden, muziekinstrumenten, literatuur en diverse gebruiksvoorwerpen tentoongesteld.

Stadspenning

Als persoonlijk hoogtepunt bij deze herdenking is de toekenning van de stadspenning door burgemeester Deetman voor mijn bijdrage als vrijwilliger in de afgelopen 20 jaar. Bij de samenstelling van de tentoonstelling over het 200 jaar komen en gaan van nieuwkomers, gelukzoekers en asielzoekers in Den Haag mocht ik ook een lezing houden over mijn komst naar de stad Den Haag. ■

Edwin Grünholz

over de Silva Boys en Sinti-cultuur

Edwin Grünholz

“Voetbal is ontzettend belangrijk in mijn leven. Op het veld vallen alle verschillen weg, of je nu rijk of arm bent, het gaat puur om je talent en hoe hard je werkt. Ik ben opgegroeid in Spoorwijk, en daarna in de Schilderswijk, bij het Oranjeplein.

De Silva Boys

Ik ken alle veldjes in Den Haag. Ik voetbalde eerst met mijn vrienden bij Het Honk, op het Jacob van Kampenplein, en ook in de Houtzagerij. Daar woonden tientallen familieleden in de buurt. We hadden een eigen team, met allemaal broertjes, ooms en neefjes, de Silva Boys. Mijn vader was de eigenaar en we bouwden ons eigen clubhuis op het Hannemanplantsoen. In de stad had elk plein wel een buurtteam en we speelden allemaal tegen elkaar, ook bijvoorbeeld tegen de jongens van de Magneet op Scheveningen. Zo ken je iedereen in de stad.

Respect

Ik geef dit interview uit respect voor mijn vader, die in de oorlog als werkgevangene in Birkenau heeft gezeten. Hij kwam oorspronkelijk uit een Sinti-familie in Nijmegen. Mijn moeder was ook woonwagenbewoner en haar familie heeft ook gedurende de oorlog met de dreigingen van deportatie om moeten gaan. Mijn ouders hebben beiden gruwelijke dingen gezien en meegemaakt, maar daar werd thuis niet over gesproken. Ieder jaar legden wij wel bloemen neer bij het monument bij het station waar zoveel Sinti-jongens doodgeschoten zijn. Bijzonder is dat mijn vader echt geen haat kende, ook niet tegen Duitsers. Toen hij terugkwam ging hij wonen in het kamp aan de Lozerlaan. Ik ben de een-na-jongste van 13 kinderen, de eerste vijf kinderen van ons gezin zijn nog in de wagen geboren, daarna vonden mijn ouders een huisje. We waren net na de oorlog arm, en mijn ouders gingen venten met elastiek en wenskaarten.

Warm en liefdevol nest

De oudere kinderen zorgden in de beginjaren voor de jongere kinderen. Ik ben zelf door mijn ouders zelf opgevoed, en de ouderen zeiden altijd met een knipoog dat wij kleintjes het daarom beter hadden. Het was een warm en liefdevol nest, waar iedereen voor elkaar zorgde, met altijd familie over de vloer. Ik was een moeder's kindje, en ben heel beschermd opgegroeid. Toen ik 12 was, mocht ik alleen fietsen in de poort achter het huis, nooit op straat.

Voetbal of muziek

Thuis was er veel muziek, en eigenlijk moest ik kiezen tussen voetbal of muziek. Mijn broers kozen voor muziek en zij hebben bands gehad, The Gipsy Family en The New Family. Muziek, dat zit in onze genen.

Rond mijn 15de ben ik van school gegaan en mijn vader gaan helpen. Daarna draaide alles om voetbal. Op mijn 30ste ben ik gaan werken en leren. Op mijn 34ste heb ik eerst mijn MBO diploma gehaald, daarna een master voor HBO en nu ben ik bezig om mijn EVC traject af te ronden zodat ik een erkend HBO denk- en werk niveau heb gehaald.

Zuiderpark als thuis in Den Haag

Mijn echte voetbalcarrière begon op mijn 15de toen ik mij bij zowat alle Haagse clubs ging aanmelden. Eerst werd ik niet aangenomen, omdat ze mij toch zo'n Haags schoffie vonden, met lang haar enzo. Maar ik was in werkelijkheid heel verlegen, en heel netjes. Mijn thuis in Den Haag is dus wel het Zuiderpark, het oude ADO stadion. Eerst sloop ik daar voor de wedstrijden naar binnen, achter het doel. Later gingen we voor een wedstrijd met 600 man langs de Hoefkade, met allemaal kippen die in groen en geel gespoten waren. Beetje zielig voor die beesten, maar ja. Die lieten we dan in het stadion los. Al die kroegen op de Hoefkade waren ook weer familie van ons, van mijn moeder's kant, de Van Nette's en Van Ludwig's.

Gelukkig kon ik eind jaren '80 bij RVC in Rijswijk terecht. Toen ben ik door mijn prestaties opgevallen en heeft ADO mij in 1989 geselecteerd. Daar ben ik meteen speler van het jaar geworden. Daarnaast heb ik vele interlands als zaalvoetballer gespeeld. Ik was ook nog profvoetballer bij Roda JC in Kerkrade, maar met 27 ben ik gestopt. Dat kwam omdat mijn vader mij belde en zei dat hij mij zo miste.

Normen, waarden en gebruiken

Ik ben heel zorgzaam en voelde mij verantwoordelijk naar mijn ouders toe. Ik bleef dan ook lang thuis wonen, totdat ik mijn vrouw ontmoette. Dat ik ging samenwonen durfde ik mijn moeder eerst niet te vertellen, ze vond het zo moeilijk om mij niet meer bij haar te hebben. Ik heb op een dag maar gewoon mijn spullen gepakt en ben gegaan. Zo gaat dat bij ons. Als je een nacht weggaat met een meid, ben je getrouwd. Daarna kwam het met mijn moeder wel weer goed. Aan mijn eigen kinderen hebben we wel de normen, waarden en de gebruiken van onze familie doorgegeven, zoals goed zorgen voor elkaar, geen paardenvlees eten, thuis schoenen uit. Dat zit er gewoon in.

Vrijheid

Vrijheid is ook belangrijk voor ons. Ik had nooit kunnen bedenken dat ik nu al 21 jaar voor diezelfde baas werk als jeugdwerker. Dat werk heb ik lang gecombineerd met trainer zijn bij ondermeer Westlandia en Quick Boys. Nu ben ik net toegelaten tot de opleiding van coach in het betaald voetbal, nadat ik drie keer was afgewezen. Echt prachtig. Ik heb het echt altijd heel erg druk, maar zo ben ik gewoon. Inmiddels wonen we in Leidschenveen, bij het nieuwe ADO-Stadion. Als je uit zo'n grote familie komt, mis je best wel de reuring om je heen. Ik voelde mij best eenzaam toen ik voor het eerst na het samenwonen een bank alleen voor mezelf en mijn vrouw had. Het was mij te rustig.

Buurtgevoel en saamhorigheid

Ik mis dat buurtgevoel. Dat is overal in de stad een beetje weg, ook in de Schilderswijk. Kijk, het Oranjeplein was toen ook al geen pretje, met veel prostituées, overvallen en drugs. Daar lieten we 's nachts onze auto's open staan, dan kon daar iemand 's nachts even in slapen zonder dat meteen een raam gebroken was. Maar toch had je in die tijd meer saamhorigheidsgevoel. Er is nu in de stad zo weinig leuks voor jongeren en het gemeenschapsgevoel is gewoon weg. Je merkt dat ook op de kermis, echt zo'n typisch Haagse plek, het trefpunt van alle jongeren in Den Haag. De bokshal op het Malieveld, daar moest je zijn. Dat is allemaal verdwenen." ■

Hanny de Jong

over oorlog, woningnood en Kijkduin

Hanny de Jong

Ik ken zo veel mensen van voor de oorlog die hier toen woonden en na de oorlog niet meer terug konden komen. Een groot deel van de huizen was afgebroken op last van de gemeente; er was alleen nog maar puin over.

Impactvolle Tweede Wereldoorlog

De oorlog was een heftige tijd. Mijn zusjes en ik hebben toen fysiek een flinke optater gehad. De Duitsers hielden alle voedseltransporten tegen en lieten ons uithongeren. Met mijn vader en oudste zusje zijn we in een week naar Groningen gefietst. Daar kregen wij te eten. De voedselbonnen bleven bij mijn moeder en mijn twee zusjes. Zij leefden toen van één boterhammetje per dag of van gekookt water met een paar spruitjes erin. Het was net genoeg om niet

dood te gaan. Het ergste is nog dat we op 5 september 1944, Dolle Dinsdag, dachten dat we bevrijd waren. Heel het zuiden van Nederland was toen bevrijd, maar bij de slag om Arnhem ging het mis. Dat heeft heel veel mensenlevens gekost. Ik had een oudoom en een invalide oudtante, die woonden in Oosterbeek. Hij heeft haar in de rolstoel gezet en heeft haar dwars door alle linies geduwd tot ze uit het gebied waren.

Ockenburg en de Atlantikwall

We hadden hier in de buurt een vliegveld, Ockenburg. Daar stonden allemaal vliegtuigen die nooit van de grond zijn gekomen omdat ze gebombardeerd waren.

Ik herinner mij dat mijn moeder de gordijnen opendeed en riep, “Zijn ze nu helemaal gek geworden om op zondagochtend te gaan oefenen?!”. Wij dachten dat het een oefening was. Maar achter ons op de Wijkselaan, zaten de Nederlandse soldaten op de duintoppen op de Duitse vliegtuigen te schieten. Mijn achterbuurman ging naar ze toe en maakte één voor één de helmen zwart. Hierdoor weerkaatste het zonlicht niet op de helmen, anders waren ze een makkelijk doelwit. Aan het eind van 1942 moesten we weg. De hele kuststrook werd Atlantikwall. Om Kijkduin en de Vogelwijk werd een tankgracht gegraven. Het gebied tussen de Sportlaan en de Thomsonlaan was helemaal afgebroken en daar is een mijnenveld gemaakt. Mensen woonden tot aan het mijnenveld. En vaak

gingen mensen nog door het mijnenveld om in de afgebroken huizen te zoeken naar brandhout. Mijn man woonde in de Sneeuwbalstraat en heeft meegemaakt dat er slachtoffers vielen. Hij is zelf, toen hij 14 was, ook door het mijnenveld gelopen om brandhout te zoeken. Hij vond een grote balk en is met de balk terug gelopen.

Woningnood

Ik was 21 jaar toen ik in 1956 trouwde met mijn man. De woningnood destijds was misschien toen wel erger dan nu. Het was zelfs zo erg dat ik bij mijn schoonmoeder moest inwonen. Mijn man en ik waren ook erg blij toen we een verdieping konden huren in de Frederik Hendriklaan. Ik was lerares en het was zwaar om voor de klas te staan. We hadden krankzinnig volle klassen van wel 50 leerlingen. Ik verdiende als lerares 300 gulden en de huur was toen 100 gulden. Dat was een flink bedrag, we hebben echt op de centjes moeten letten. Twee jaar later werden de huizen in Kijkduin verkocht, en ik was zwanger van mijn eerste zoon. Gelukkig kwam er een oplossing op ons pad. Met vrienden reden we naar Voorthuizen omdat we daar een boerderijtje konden huren. Ik zag het al in de verte staan en toen we langs reden zei ik tegen mijn man, “als dit het is, dan doen we het.” Wij hebben daar echt een mooie tijd gehad. Daarna zijn wij verhuisd naar Apeldoorn.

Duinen, zee en Duikerhuisjes

Ik heb de duinen en de zee altijd wel gemist toen ik in Apeldoorn woonde. Maar mijn moeder woonde nog tot 1999 in mijn ouderlijk huis aan de Noordwijkselaan in Kijkduin. Daar kwamen we wel 1 of 2 keer in de maand, dus ik heb de vinger aan de pols gehouden met wat er in de buurt gebeurde. Mijn ouderlijk huis staat er nog steeds, is een Rijksmonument en er is niets aan veranderd. De huidige eigenaar van het huis wil het ook in de oude staat laten, originele Duiker-huisjes. De mensen die dat soort huisjes kochten, wilden de huisjes zo groot mogelijk maken. Daardoor gingen juist de leuke elementen verloren, zoals de kleine gangetjes of het buitenterras. Er zijn nog steeds mensen die denken dat zij van zo'n leuk klein duinhuisje een villa kunnen maken.

Terug naar Kijkduin

Drie jaar geleden ben ik teruggekomen naar Kijkduin. Mijn man was toen al tien jaar geleden overleden en iedereen vroeg aan mij waarom ik niet terugging. Mijn zus woont in Loosduinen maar ik wilde echt terugkeren naar Kijkduin. Als je kan terugkeren naar een plek waar je zoveel herinneringen aan hebt en zoveel kan terugvinden van vroeger, dan is dat echt een feestje. Vanuit mijn slaapkamer heb ik zicht op het ouderlijk huis van Karel, mijn man. De overgang was wel moeilijk, want ik had mijn sociale contacten in Apeldoorn. De deur stond daar altijd open.

Inmiddels ken ik wel de mensen van mijn portiek, maar het heeft wel drie jaar geduurd voordat ik ook mijn sociale contacten in Kijkduin had. Ik heb ook een vriend in Voorburg wonen, dat is wel een eindje weg maar als ik hier op bus 24 stap en doorrij naar het eindpunt, dan ben ik er al.

Nu staan er in Kijkduin drie nieuwe flats en er komen er nog vier bij. Maar nu die dingen er toch eenmaal staan, ben ik wel blij dat er winkels in komen, zoals een Hema en een supermarkt. ■

Louise Roeleveld

over wonen in Laak, vroeger en nu

Louise Roeleveld

Ik ben opgegroeid in Laakkwartier. Afgezien van nieuwbouw, vaak ook in de stijl van Berlage, is het grootste deel van Laakkwartier in de jaren dertig ontworpen en gebouwd. Mensen in de stad, die hoorden dat iemand daar ging wonen, zeiden: zo ver, helemaal achter die tunnel? Dat was dan de tunnel naar de Vaillantlaan.

Wonen in Laak

De eerste bewoners van Laak waren nog van die ambtenaren-types, anders dan arbeiders, vaak uit Brabant, die in de Schilderswijk gingen wonen. Later splitsten veel projectontwikkelaars de huizen, om er meer geld aan te kunnen verdienen. Laak was vroeger eigenlijk net zo verzuild als nu. Tegenwoordig lopen de scheidslijnen tussen moslims en christenen, en tussen diverse culturen. Zestig jaar geleden ging je als hervormde ook uitsluitend naar een hervormde bakker of slager. En natuurlijk las je dan géén katholieke kranten, je had

32

onderling gewoon geen contact. Zo woonde er een meisje bij mij om de hoek, die op de katholieke school zat. Ik ben haar in mijn jeugd echt nooit tegengekomen. Pas decennia later zijn we bevriend geraakt, en ontdekten we dat we op 100 m van elkaar zijn opgegroeid. Maar mijn ouders waren toch wel anders dan de rest. Ze leefden lang ongetrouwd samen, en ze kregen kinderen. Ze mochten gewoon niet trouwen, omdat mijn vader hervormd en mijn moeder katholiek was. De wijk sprak er achter hun rug schande van, ze werden 'viezerikken' genoemd. Ik hoorde dat via mijn vriendinnen, maar mijn ouders hebben nooit gemerkt dat zij zo bekend stonden. Daar waren ze niet mee bezig. Mijn vader zat in de reclame, dat was ongrijpbaar voor de buurt. Hij was actief in het verzet, in Laak liepen in die tijd veel bruine hemden op straat. Tja, ook in het Laakkwartier was na de oorlog sprake van geschiedvervalsing. Dat kreeg weinig aandacht. Opbouwen was het devies. Na de oorlog kwamen er een paar families wonen, wiens huis in het Bezuidenhout was gebombardeerd, maar ook families vanuit elders in Nederland die in de stad een nieuw leven moesten opbouwen na een periode van detentie.

Weinig ruimte voor privé emoties

Privé emoties waren in die tijd niet zo belangrijk. Toen het maar niet lukte om zwanger te worden, vroeg mijn moeder aan een dokter, die met mijn vader in het verzet zat, of hij ze kon helpen. De dokter had wel

andere dingen aan zijn hoofd. "Na de oorlog ben jij de eerste die ik zal helpen," vertelde hij. Mijn moeder reageerde met "maar de oorlog kan nog 80 jaar duren." Waarop de dokter zei "nou, dan heeft u pech." Zo ging het. Toch ben ik vlak na de oorlog – met behulp van die dokter – geboren. Niet heel veel later werd mijn tante ongehuwd zwanger. In die tijd kon dat echt niet. Toen het kindje eenmaal geboren was, werd mijn moeder verliefd op de baby. Hij is uiteindelijk bij ons opgegroeid en ik zag hem ook echt als mijn broertje.

Reizen

In de zomer ging ik met mijn familie naar de Kaag. Toen waren ze nog niet zo strikt, en had ik soms een paar maanden langer vakantie. Daarna ging ik naar de Mulo, maar ik hield van reizen. Ik begon in Griekenland, daar bleef ik lekker kijken naar de zee tot iemand zei dat ik naar Jeruzalem moest. Daar ging ik studeren, ik hoefde alleen een toelatingstoets te doen. Zo ging dat in het hippie-wereldje van de jaren '60. Ik studeerde geschiedenis met een bijvak Islam. Daarna woonde ik in een kibboets in Israël, die zowel een Joodse als ook een islamitische busverbinding had. Groot voordeel, want Joodse bussen rijden niet op Shabbat en Arabische bussen wel. Daar in de kibboets heb ik vrienden voor het leven gemaakt.

Terug in Den Haag

Na een paar jaar, toen ik zo rond de 30 was, ging ik weer naar huis, een beetje uit gemak, omdat ik altijd welkom was. Veel was onveranderd, zoals 'De aanloop' op het Jonckbloetplein. Het wordt nu nog aangegeven als een Consumptie Huis. Het is één van de oudste koffiehuisen van Den Haag. Alle wereldproblemen worden er besproken en opgelost als het maar aan hen zou worden overgelaten ... Als Nederlandse notuliste kan je nergens ter wereld je brood verdienen. Daarom volgde ik in Israël een cursus 'diëtiste'. Met die kwalificatie zou ik wèl elders kunnen werken. In Den Haag teruggekeerd werkte ik vele jaren via een uitzendbureau. Daarnaast was ik ook altijd actief als vrijwilliger. Dat had ik thuis zo geleerd. Het moet ergens rond 1985 zijn geweest dat er werd gesproken over renovatie van het Laakkwartier waar het slachthuis stond. Ik kwam net terug uit het Midden-Oosten toen ik werd benaderd om een vergadering te beleggen met bewoners en stedenbouwkundigen. Ik dacht dat woensdag een prima avond daarvoor zou zijn en schreef die vergadering (in De Stiel) uit. Een paar uur tevoren was ik er al om zo'n vijftig/zestig kopjes netjes klaar te zetten. Zelf had ik nog wat koekjes gekocht en toen was het wachten op belangstellenden. Het liep niet snel vol. Iemand vertelde mij dat er die avond een belangrijke voetbalwedstrijd op de TV was. In totaal waren er met mij erbij vier wijkbewoners en ongeveer eenzelfde aantal mensen van

de gemeente. Allemaal waren we maximaal voorbereid. Met algemene stemmen (daarbij niet vermeld hoeveel personen aanwezig waren) hebben wij het gemeentebestuur voorgesteld om de overkapping en de twee poorthuisjes in het nieuwe plan terug te laten komen. Op het veldje vóór het Stadsdeelkantoor spelen nu kinderen, waar eens de dieren moesten wachten op de slacht.

Een wijk in beweging

De Goeverneurlaan was toen nog een chique winkelstraat, met op elke hoek een winkel en je wist precies waar je moest zijn. Dat is helemaal weg nu. Met de komst van AH aan het begin én aan het einde van de Goeverneurlaan zijn veel winkels verdwenen, zonde. Viswinkel Verheij is gelukkig blijven bestaan, ook zo'n bijzondere plek in Laak, een echt familiebedrijf. Ze kennen al hun klanten. Toen meneer Verheij was overleden, was het stil in het Laakkwartier. Rond Verheij heeft Anton Constandse een aantal woningen voor hun bewoners gekocht. Een opstandje in de buurt vanwege een krantenartikel over de toekomst van die panden kon ik helpen sussen. Samen met de wijkagent hebben we kunnen bewerkstelligen dat deze aankoop doorging. In goed overleg zijn mensen met psychische problemen geplaatst, volgens mij tot op de dag van vandaag tot ieders tevredenheid. Ik ben daar trots op. Het is een beschermde woonvorm. De laatste twintig jaar is het Laakkwartier zienderogen veranderd. Gastarbeiders, die in het Westland werken,

vinden er onderdak. Westlandse tuinders kochten in Laak appartementen voor verhuur aan werknemers, zo werd toch de onderlinge band in de wijk wat uitgehold. Ook mensen uit veel andere landen, met name Oost-Europa kwamen in onze wijk wonen. Gelukkig is het Laak Theater tot op vandaag met liefde bewaard. Dat ging niet zonder slag of stoot. Wanbeleid bracht het theater tot over de rand van de problemen. Dat theater verdient naar mijn idee veel meer aandacht van de wijk. Op zaterdag vind je veel wijkbewoners in het centrum van Rijswijk om boodschappen te doen. Op de Rijswijkse markt ontmoet je meer wijkbewoners dan op de Goeverneurlaan. Wijkbewoners die over een auto beschikken worden vaak in Winkelcentrum Ypenburg gezien. In die zin is er in het Laakkwartier heel weinig tot bijna niets met liefde bewaard. ■

Waldo Koendjiharie

over rijksgenoten, migratie en
digitale kunstwerken

Waldo Koendjiharie

In Nederland zijn mensen niet zo statusgevoelig en kun je meer jezelf zijn dan in Suriname. Hindoestanen laten graag ook door uiterlijke dingen zien dat ze dokter, advocaat of politicus zijn. Eigen ontwikkeling, vooruitkomen, is belangrijk voor ons. Daarom ben ik ook in 1971 naar Nederland gekomen.

Naar Nederland

Ik ben een boerenzoon, heb rijst geplant in de velden en later als Shell pompbediende en in de autowasserij gewerkt. Toen ik overstapte naar een groot Nederlands energiebedrijf, NV Elgawa een dochteronderneming van OGEM thans de NAM, in Paramaribo, kwam ik ook in de huizen van Nederlandse directeuren, in echte villa's met airco's en koelkasten, vier bedienden en twee auto's op de oprijlaan.

Vertrouwd

Ik was wel onder de indruk en wilde Nederland, waar in mijn denken iedereen zo luxe leefde, in het echt zien. Bovendien was het ook vertrouwd, want op school hadden we ook alles al over tulpen, de Rijn, Lobith, vaderlandse geschiedenis, de Tweede Wereldoorlog, zoutwinning in Hengelo en Kerkrade, Karel en de Elegast en klompen en kaas geleerd. We waren toch rijksgenoten. Na mijn aankomst in Nederland bracht mijn neef mij eerst naar Peek en Cloppenburg, om warme kleren te kopen. Dan gingen we naar Scheveningen. Maar de zon scheen niet en ik kreeg het erg koud. Het weer hier is echt een probleem als je uit de Tropen komt.

Je best doen

Kijk, als Surinamer moest je 200 procent harder werken en dubbele prestaties leveren als je hogerop wilde komen. Maar discriminatie creëer je zelf. We zijn wel in een minderheid en dan moet je je aanpassen. Zo zie ik dat. Bij de Konmar kwam je er in het begin niet tussen als vakkenvuller, daar moest je vanwege je kleur hoe dan ook als schoonmaker beginnen. Maar dat is nu veranderd, het schuift per groep op. Als je zelf je best doet, word je ook goed beoordeeld en beloond.

Thuis in Den Haag

Ik heb veel avondscholen bezocht en kwam uiteindelijk bij Sdu terecht. Ik kon er interne opleidingen volgen en heb er ruim 42 jaar met veel plezier gewerkt. Ik ken heel Den Haag, en ben gefascineerd door de flora en fauna, die hier vaak heel dichtbij is. Den Haag is ook echt mijn thuis. Kijk naar de Japanse tuin, of naar het Zuiderpark, Het Westbroekpark, Clingendael. We zijn zelf dertig jaar geleden in Nieuw Waldeck gaan wonen, lekker rustig, veel groen, als enige Hindoestanen. Ik ben meteen met een tuintje begonnen op de galerij, dat zit toch in je. Nederlanders moeten om de vijf jaar verhuizen, dus veel van mijn oude burens zijn alweer weg, maar dat hoeft ik niet. Onze kinderen hebben we geen Hindoestaans geleerd, dat hebben ze zich later eigen gemaakt, dat zijn wel echte Nederlanders. Van kleinsaf leer je, spreek je, en schrijf je in het Nederlands en met onze eigen taal kan je hier in Nederland niet veel.

Eigen migratiegeschiedenis

Ik vind het wel een verschil of het je bloed is dat roept, of dat je steeds maar met je roots van eeuwen geleden bezig bent. Kijk, veel Hindoestanen richten zich, als ze ouder worden op hun sporen in India. Ik vind het belangrijker om mij met het heden bezig te houden. En voor mijn kinderen is het goed dat ze weten hoe de laatste 50 jaren waren hier in Den Haag. Daarbij is mijn eigen migratiegeschiedenis natuurlijk belangrijk, dat zit in mijn eigen bloed.

Zoals ook veel culturele gebruiken, feesten of bepaald soort eten. De Haagse markt is voor ons heel belangrijk. Dat bloed zit ook in mijn kinderen, het is een stuk cultuur en identiteit. Goed, als in het archief de kennis over migratie wordt gedocumenteerd.

Beroepsfotograaf

Na mijn pensioen 7 jaar geleden ben ik gaan fotograferen en heb ik ook twee jaar aan de Academie voor Beeldende Kunsten gestudeerd. Nu kom ik als beroepsfotograaf op veel verschillende feesten en evenementen in de stad, ook veel bij Hindoestaanse klanten. Ik heb mooie foto's van Divali en van het Milanfestival. Vorig jaar heb ik nog een fashion shoot in Frankrijk gedaan voor een Hindoestaanse Barok Style Designer uit Den Haag. Het is niet zo gemakkelijk een goed model in badpak te vinden, daar houden onze vrouwen niet zo van.

Digitale kunstenaar

Sinds 2019 ben ik in het digitale kunstwerk terecht gekomen. Mijn dochter kocht een woning en wou graag een abstract kunstwerk hebben, eentje wat je niet zo in de winkel kan kopen. Toen het kunstwerk klaar was, vond ze het te abstract en kocht ze er toch één in de winkel. Maar ik raakte gefascineerd door digitale kunst waarmee ik reflecteer op gebeurtenissen of een onderwerp in de wereld. Zo heb ik van Tjernobyl de straling, Apple van Steve Jobs, gestrande Walvis, Diwali De Diya, en zelfs al de Corona digitale schilder-kunstwerken. ■

Fatma Aktas

over stadsvernieuwing en sterke nonnen

Fatma Aktas is Nederlands-Turks, lid van vrouwenorganisatie Avrasya en CDA-politica

Lief en leed

Mijn Den Haag, dat was lijn 10 en lijn 11, waarmee ik van de Rozenburgstraat naar het strand ging. De trampoline naast de pier was voor mij een echt thuis. Net als de Jacobahofjes, waar alle deuren steeds openstonden, en onze burens waar ik mijn lief en leed mee heb gedeeld. Allemaal witte mensen voor wie het niets uitmaakte waar je vandaan komt. Echte burens, die onze kinderen opvingen terwijl onze ouders dag in dag uit werkten in de visfabriek aan de Dr. Lelykade en bij Fokker.

Visserij en tuinbouw

Mijn zus was kampioen haring fileren bij De Jager aan de haven. Als pubers vonden we allemaal baantjes in de tuinbouw, ik weet nu dus heel veel van die hanggeraniums, die het Westland exporteert naar Oostenrijk. Dat was echt best gezellig in de kassen, al stonden we met de enkels in het water, maar zo heb ik ook veel Bulgaren, Portugezen en Polen in de stad leren kennen.

Verhuizen door de stadsvernieuwing

De stadsvernieuwing eind jaren '90, dat was echt een hele grote omslag in Den Haag. Daarmee hebben de ambtenaren en de bureaucraten de sfeer in de stad veranderd en veel spontane en warme buurtcontacten kapot gemaakt. Voor mijn familie was dat ook zo: we moesten verhuizen. Terwijl die hele stadsvernieuwing, en hoe dat is gegaan, echt een historisch moment was in de stadsgeschiedenis, en niet in goede zin. Tegen onze Nederlandse burens werd letterlijk gezegd dat ze toch beter een huisje in Loosduinen konden betrekken in plaats van tussen 'die allochtonen' te blijven wonen. Toen is denk ik ook dat wij-zij denken ontstaan.

Het belang van taal

De vrouwenorganisatie Avrasya zet zich in voor integratie emancipatie van niet westerse vrouwen en gezinnen. Wij stimuleren gezinnen door middel van maatschappelijke ondersteuning ter bevordering van integratie. Dit doen wij door middel van Nederlandse Taalles, voorlichting over huiselijk geweld en huwelijksdwang, maar ook muziek, excursies, musea, dans, kunst, sport en theater. Het ergste wat een mens kan overkomen, is dat je de taal niet spreekt van het land waar je woont. Door middel van taal kom je uit het isolement en leer je mensen kennen door over elkaars cultuur, waarden en normen te praten. Het is ook bouwen aan je sociale contacten.

Met stichting Avrasya helpen we vrouwen met maatschappelijke problemen zoals huiselijk geweld, eengerelateerd geweld, schoolkeuze en het lezen van brieven en bezwaren met betrekking tot bijvoorbeeld geldzaken en schulden. Vooral projecten voor vrouwen en gezinnen gericht op zelfontwikkeling.

Echte Haagse helden

De nonnen rondom het stadsklooster op het Westeinde en de Jacobastraat, maar ook christelijke vrouwenverenigingen, hebben zich de afgelopen 40 jaar steeds ingezet voor vrouwen die net in Den Haag waren aangekomen. Dat zijn echte Haagse helden, die niet uit de stadsgeschiedenis mogen ontbreken. Oh ja, en vergeet bij belangrijke hotspots niet de Haagse Markt, daar gebeurt de integratie echt wel in Den Haag. Net als in de duinen. Ooit zijn we daar met groepen Turkse vrouwen naartoe geweest om de Nederlandse bessen te leren kennen, want ook in Turkije gebruiken we die veel. Het jaar erop waren de duinen bijna kaalgeplukt, zo leuk vond iedereen dat. En, tot slot, Vrede. Vrijheid in Verbondenheid. Dit is precies hoe ik zelf in het leven sta nu! Het Vredespaleis. Toch een Haags symbool en vroeger gratis toegankelijk! ■

Fazia Habib

over respect, liefde en roti in Den Haag

Fazia Habib

Mijn vader, Abdoelhak Mohamedajoeb, zei altijd, 'het zou leuk zijn als je met een Hindoestaan thuiskomt, maar iemand anders is ook welkom.' Zo dacht hij en zo handelde hij. Het is drie jaar geleden dat hij is overleden. In 2007 werd hij gevraagd op Radio Amor omdat hij 50 jaar in Nederland was. Hij begroette de luisteraar met zegeningen vanuit verschillende religies. Voor hem was er maar één God.

Durf

Mijn vader was in 1957 één van de eerste Surinamers in Nederland. Ik bewonder hoeveel durf hij al als puber had om zijn horizon te verbreden. Het is niet niets als je als 16-jarige vanuit Paramaribo naar Nederland komt om te studeren tot verpleegkundige. Maar toen hij na een lange bootreis met de 'Bonaire' aanmeerde op de kade in Amsterdam, bleek die studie niet door te gaan. Daar stond hij dan, met vreselijke heimwee en met te weinig geld op zak om terug te gaan. Uiteindelijk is hij bij KLM gaan werken.

Zelfstandig en ondernemend

Hij woonde in een klein kamertje in een pension van een Indische vrouw. Later is hij met het leger naar Suriname gegaan, als 'enig bruintje', zoals hij dat zelf zei. Die periode als soldaat vond hij de beste tijd van zijn leven, omdat hij daar echt zelfstandig en ondernemend van is geworden. Bij zijn bezoeken aan Suriname heeft hij in de jaren '60 mijn moeder, Irene Imamdi, ontmoet. Zij is het avontuur aangegaan door met hem mee naar Nederland te gaan. Mijn moeder is geboren in Paramaribo in een familie met 12 kinderen, waar iedereen om drie uur 's ochtends al opstond om deeg te rollen. Opa en oma verkochten de roti's op de markt. In Nederland bleef mijn moeder roti's maken, die mijn vader dan 's avonds laat, naast zijn werk bij de KLM, verkocht in de cafés van de Schilderswijk. Hollanders wilden wel iets lekkers naast hun drankje of om 's avonds thuis nog te eten.

Sranang Wojo

Samen begonnen ze rond de jaren '70 de eerste tropische winkel op het Hobbema-plein, genaamd Sranang Wojo, met import uit Suriname, Thailand, Brazilië en Canada. We zaten ook om de hoek van de markt, waar iedereen kwam. De verkoop liep storm en er kwamen al gauw tafeltjes achter in de winkel voor mensen die roti kwamen eten. Daarna is hij een tweede zaak een deur verderop begonnen, de Midnight Roti Shop. De naam "Midnight" is bedacht door mijn vader, omdat we toen tot middernacht

geopend waren. Het zat altijd vol.

Ik stond al als puber samen met mijn zusjes, genaamd Meriam, Shera en Farishna, in de winkel. Mijn man, Farid Habib, leerde ik op een jonge leeftijd kennen tijdens een Hindoestaanse bruiloft. Hij heeft ook een tijdje in de zaak meegeholpen. Nadat wij getrouwd waren, vertelde mijn vader ons dat we Midnight Roti maar moesten overnemen. Mijn andere zussen kregen ook ondernemingen van hem.

Push het omhoog

Hij wilde zijn bezit op tijd overdragen zodat hij het nog allemaal kon zien groeien en ons nog kon zien genieten. De boodschap was: push het omhoog, hoe, dat mochten wij zelf bepalen. Hij was echt een rasondernemer en stond altijd open voor nieuwe kansen. Dat heeft hij op ons overgedragen. We hadden bijvoorbeeld een Cadillac als trouwauto. Tijdens een reis naar Amerika ontstond bij mijn man het idee om trouwauto's zoals limousines en Cadillac's te verhuren, en zo is "Romantic Cars: trouwsauto's en limousines verhuur" ontstaan. Ook zijn we gaan uitbreiden met vastgoed in Miami.

'Er moet liefde in'

In de jaren '90 hebben we Midnight Roti uitgebreid naar de Escamplaan. Onze klantenkring bestaat vooral uit Nederlandse mensen, en nu ook veel Polen en Hindoestanen. Echt een nette buurt zonder tram-melant en onze roti's worden gewaardeerd,

de klanten proeven wel dat ze nog steeds met de hand worden gerold. We zeggen altijd 'er moet liefde in', dat hebben wij ook meegekregen van mijn vader. Dat betekent ook dat je heel goed moet zijn voor je personeel. Het voelt als een grote familie in de zaak, veel mensen werken al dertig jaar bij ons. Inmiddels zijn we gaan uitbreiden in Ypenburg met een zaak, dat had hij prachtig gevonden. Uiteindelijk dromen we van een franchise-opzet voor Midnight Roti. We zijn ook met de hele familie gaan wonen in Ypenburg, daar heb je nog de rust en de ruimte. Den Haag blijft wel mijn thuis. Het Hobbemaplein is mijn belangrijkste jeugdherinnering, maar ook aan het stadscentrum op donderdagavond heb ik goede herinneringen. We spraken toen allemaal af in de Spuistraat, bij de tramhalte om lol te maken. Dat was de place to be, zien en gezien worden. In de zomers gingen we natuurlijk ook naar het Zuiderpark.

Respect en liefde als allerbelangrijkste

Ja, ik ben van top tot teen Hindoestaan, zo ben ik opgevoed. In mijn doen en laten heb ik wel de Nederlandse mentaliteit, maar van binnen zit de Hindoestaanse cultuur met waarden en normen. Respect is het allerbelangrijkste. Ik moest mij wel aan de regels houden. Ik denk dat wij diezelfde regels ook hebben overgebracht op onze dochters. Ik kan echt wel begrijpen dat dingen anders gaan dan vroeger, maar ik wil het wel met ze bespreken. Al luisteren ze niet meer naar Hindoestaanse liedjes en

spreken ze nauwelijks Hindoestaans, onze dochters hechten wel veel waarde aan de normen en waarden van de Hindoestaanse cultuur. Zo gaat dat. Ik geef ze ook echt wel de vrije hand, ze moeten keuzes kunnen maken met hun hart. Liefde is het belangrijkste. En ja, onze dochters zijn al ondernemers en zullen ook wel de zaken overnemen. Wij zijn dankbaar voor wat we hebben gekregen van mijn ouders, en dat mijn man en ik daarop verder hebben kunnen voortborduren. In de toekomst ga ik mij meer richten op het helpen van mensen. Delen met de minderbedeelden, hier en in Suriname. Dat land zit toch in je genen. ■

Theo van Daalhoff

over multicultureel werken als Haagse ambtenaar

Theo van Daalhoff werkte als stadsdeelmedewerker in Den Haag. Hij noemt zichzelf een echte Hagenaar, uit Loosduinen.

In gesprek

Kom achter je bureau vandaan en praat met mensen. Als er hommeles is in Duindorp, helpt het niet echt als je weer een nota schrijft. Ga er heen, praat met de jongens, en luister vooral naar ze. Die zijn best gezagsgetrouw in Scheveningen. Als je maar duidelijk bent en met ze deelt. Denk aan Siem de Wit, die bekende Haagse ex-crimineel. Die heeft met eigen middelen tientallen jongeren van de drugs afgeholpen.

Mee kleuren met de stad

Toen ik in de jaren '90 als stadsdeelmedewerker begon, zei niemand hoe je het moest doen. Dat je multicultureel moest werken, en ook niet van 9 tot 5; dat was toen nog niet echt doorgedrongen bij ambtenaren. Als gemeente moet je toch gewoon mee kleuren met de stad. Conflicten in Transvaal, grote ruzies in de Schilderswijk, stadionverbod bij ADO voor jongeren uit Kortenberg. Het waren heftige tijden in de stad. En altijd ging het erom hoe je als

vertegenwoordiger van de gemeente een verbond met de raddraaiers kon sluiten. Ze luisteren best wel als je met gezag zegt, 'als je echt van Den Haag bent, ga je niet zo'n puinzooi maken voor je eigen deur. Dat doen we hier niet zo.' Veel ambtenaren durfden de stad niet in, zeker niet naar Duindorp of zo. Dat vond ik niet kunnen, het zijn toch je inwoners, en die betalen je. Soms kreeg ik op kantoor te horen dat ik te laat was als ik om 10 uur binnenkwam. Was ik wel de avond daarvoor tot 23 uur in de wijk geweest. Dat zit gewoon in mij.

Verder ontwikkelen

Eigenlijk was ik bij personeelsadministratie bij de Gemeente binnengekomen. Maar ik heb 13 jaar lang steeds 's avonds gestudeerd naast mijn werk, vooral talen en psychologie. Ik wilde me verder ontwikkelen en steeds meer weten, ook over conflictbemiddeling. Later zijn een collega en ik zelfs een keer uitgenodigd aan de Sorbonne om onze aanpak in de wijken toe te lichten. Ik ben een echte Hagenaar, uit Loosduinen. Mijn voetbalclub was natuurlijk GDA. Eigenlijk wilde ik profvoetballer worden. Ik was best een braaf jongetje, nooit gespijbel en mijn vriendengroep deed niet aan drugs of drank. We gingen lekker uit naar de Marathon, toen er nog rockbandjes optraden.

Indo-rock

Ik heb best een goede zangstem, en mijn vader speelde gitaar. Het was de tijd van de Indo-rock, die in de vijftiger jaren begon met jongens die met hun ouders vanuit Nederlands-Indië naar Den Haag kwamen. De Crazy Rockers bijvoorbeeld. De meisjes vonden die jongens altijd zo knap. Ik ging wel eens naar de 192 aan de Groenmarkt of naar optredens in het Westland. Daar heb ik Fleetwood Mac nog gezien. Ze kwamen toen voor het eerst naar Nederland. Een goede plek voor bands was toen ook de Franse Bulldog aan de Dr. Lelykade in de haven. Tegenwoordig is er voor ons 'oudere jongeren' wat goede muziek betreft geen 'place to be' meer. Het is versnipperd. Soms worden er nog feesten georganiseerd bij een bowlingcentrum in Ockenburg. Daar wordt dan Indo-rock gedraaid vanuit de '60/'70. Maar die echte oude rock is er niet meer.

Muziek als afspiegeling van de stad

Wat ik wel jammer vind om te zien, is dat diversiteit nog ver te zoeken is in de muzieksce­ne in de stad. Het Paard is goed, maar de jongeren die daar zijn, zijn geen afspiegeling van de stad. En, wat denk je, gaat er op dit terrein straks in het nieuwe kunstencentrum Amare gebeuren?

Familiegeschiedenis

Ik houd mij nu veel bezig met de geschiedenis van onze familie. Mijn oom is opgepakt in de oorlog. Hij was een verzetsstrijder, maar niemand in de familie wist dat. Vader moest zich melden voor de oproep om in Duitsland te gaan werken. Op basis van zijn dagboeken als dwangarbeider heb ik een boek over zijn leven geschreven, 'Verplicht in Duitsland.' Ik ben best trots dat ik zelfs in Duitsland lezingen erover mag houden. Ik ga nu verder onderzoek doen naar de verraders van mijn oom, twee Haagse politieagenten die met de nazi's collaboreerden en heel veel mensen gruwelijk hebben verraden. ■

Melvin Chang

over identiteit en de Chinese cultuur
in Den Haag

Melvin Chang

In onze familiegeschiedenis was Suriname gewoon een lange tussenstop op de weg van China naar Nederland. We voelen ons niet Surinaams maar Chinees.

Mijn grootouders waren grootgrondbezitters in China, en zij moesten in 1949 na de communistische revolutie hals over kop vluchten. Onder Mao moesten ze in hun dorp over de grond kruipen, zo erg werden ze vernederd.

Via Suriname naar Nederland

Ze konden vluchten naar Suriname, en begonnen weer in de landbouw en detailhandel. Maar tijdens de Koude oorlog zagen mijn grootouders een aantal voormalige koloniën in Latijns- en Midden-Amerika communistisch worden zoals Cuba. Dat raakte hun trauma dat zij aan het communistische China hadden overgehouden. Dus gingen ze weer op pad en kwamen in 1975 in Nederland aan. Ondertussen was ik al 12 jaar, en ging mee met opa en oma en mijn broer naar Den Haag. Ik moest meteen beginnen op de Lorentz-

school, een klas met 12 leerlingen en ik was de enige met zwart haar. Mijn ouders en zusjes kwamen een aantal maanden later.

Eerste Chinees-Surinaams restaurant in Den Haag

Vanwege de onafhankelijkheid van Suriname in dat jaar, telde mijn klas enkele maanden later al 32 leerlingen die net als ik net uit Suriname kwamen. Mijn grootvader kocht meteen aan de Prinsengracht een restaurant, op de hoek met de Boekhorststraat en we gingen boven de zaak wonen. Het was het eerste Chinees-Surinaams restaurant in de stad en de zaak liep meteen goed vanwege alle migranten uit Suriname. Opa combineerde de invloeden van de Chinese en de Surinaamse keuken, zoals de gebakken nasi of bami. Hij sprak de taal niet. Een restaurant lag voor de hand, want Chinese diploma's waren in Nederland niet veel waard. De hele familie hielp mee in de zaak, wij kinderen gingen bedienen of afwassen. Ik heb goede herinneringen aan de Boekhorststraat. Het was er altijd druk en bruisend. Een bruidszaak naast een huis vol prostituees, het kon allemaal lekker naast elkaar. Ik ken ook de Schilderswijk heel goed, daar in de Jacob Catsstraat woonden mijn vrienden. We gingen heel vaak voetballen in het Zuiderpark.

Studeren

Mijn vader nam het restaurant van mijn grootvader over. Mijn ouders spoorden ons wel aan om te gaan studeren. Het liefst

accountant of arts want zo kon je veel geld verdienen. En daar draaide het om. Van opa mochten we geen advocaat worden, want die verdraaiden maar de waarheid. Als je rijk werd, hoopte opa, kon je – als Mao ooit was verdreven - weer terug naar China, naar Sjenzhen, waar mijn grootouders hadden gewoond voor hun vlucht en we nog familieleden hebben. 3 x per jaar kwam een brief uit China, waar mijn grootouders ontzettend blij mee waren, maar ja de situatie in China veranderde niet. Ons dorp had ook onder Deng nog steeds niet meer dan één centraal toilet. Ik heb geneeskunde gestudeerd in Amsterdam en mijn bachelor gehaald maar rond 1986 was het niet zo'n beste tijd voor een arts. De meeste huisartsen in de tijd moesten nog een aantal jaar doorwerken tot hun pensioen. Er was geen baan te vinden. Ik kwam terug in Den Haag en heb in 1992 het restaurant van mijn vader overgenomen en heb later nog een tweede zaak geopend bij Hollands-Spoor. Ook heb ik nog een groothandel gehad in rotanmeubels.

De impact van de stadsvernieuwing

De buurt was inmiddels compleet veranderd. De stadsvernieuwing had enorme impact. Gemeenschappen in de Schilderswijk en in het centrum raakten ontheemd. Ik ben daardoor ook veel mensen uit het oog verloren. Vroeger had je alleen een telefoonnummer en als je die kwijt was en mensen waren verhuisd, dan raakte je het contact gewoon kwijt.

In 2003 ben ik voorzitter geworden van de Stichting Chinatown. De Wagenstraat was in verval, maar we wilden daar wel als Chinese gemeenschap een eigen bruisende plek in de stad bouwen. Er waren al best veel Chinese restaurants, en het plan was om te zorgen voor meer levendige handel, start-ups en cultuur in de buurt. Ons voorbeeld was London. We hebben veel geluk gehad met de toenmalige wethouder die ons echt steunde. Uiteindelijk is ons ideaal niet helemaal van de grond gekomen. Jammer, er zitten nu vooral massagesalons en kapperszaken en dat geeft een andere uitstraling dan wij wilden creëren.

Chinese cultuurbeleving

Ik ben wel trots dat het in 2008 wel is gelukt om de Shanghai Opera naar het Circustheater te krijgen. Ook in Diligentia hebben verschillende Chinese dansgroepen opgetreden. Onze cultuur is toch anders: Chinezen zijn erg goed in acrobatiek, dus in strakke techniek. Dat is iets minder onderhoudend voor de Nederlanders. Maar de uitvoeringen zaten bomvol met Chinezen. Een goed voorbeeld hoe de Chinese cultuurbeleving is, zag ik, toen ik een paar jaar geleden op bezoek ging in Shenzhen. Dat is inmiddels van een ruraal dorp veranderd in een high tech-stad. En daar hebben ze dan een uiterst strak groot en massaal museum gebouwd. Alleen zijn de gebouwen helemaal leeg...

Op zoek naar je eigen identiteit

Veel Chinese jongeren zijn op zoek naar hun identiteit. Dat gevoel heb ik zelf ook gehad. Mijn band met China is rond mijn 30ste of 40ste pas echt ontstaan. De band met China ligt voor elke generatie anders: de eerste generatie Chinezen in Nederland werkte alleen maar, de tweede zoals ik, moest van de ouders vooral studeren, en de derde, de dertigers van nu zijn veel meer geïntegreerd in Nederland, maar zoeken ook hun identiteit. Hier in Den Haag hebben de meeste jongeren op zaterdag de Chinese school bezocht. Ze kunnen zich niet identificeren met de politieke situatie in China, maar voelen zich ook niet alleen maar Nederlands. Persoonlijk vind ik het belangrijk om het Hakka te blijven spreken, de taal die ik van mijn ouders heb geleerd. Hakka betekent letterlijk gast in het Chinees en is een dialect die door meer dan 100 miljoen Chinezen over heel de wereld gesproken wordt. Hakka Chinezen komen oorspronkelijk uit het noorden van China en trokken naar het zuiden, vandaar emigreerden ze over de wereld. Er is een Chinees gezegde: "Waar de zon opkomt, daar vind je een Hakka Chinees". 30 jaar geleden hebben we hier een Hakka-vereniging opgericht, met contacten over de hele wereld. Mijn zoon is nu ook actief in de jongerenafdeling, daar ben ik wel trots op. In weekenden organiseren we bijeenkomsten, en maken bijvoorbeeld samen

Hakka recepten klaar. Zo houden we een stukje van onze cultuur levend. Je ziet dat bij veel migranten: als je net aankomt, wil je zo snel mogelijk assimileren. Maar later, als je ouder bent, zoek je toch weer je roots op. En wil je ook met oma en opa kunnen blijven praten, die na de lange dagen in de keuken nooit Nederlands hebben geleerd.' ■

Bilal Sahin

over zijn Den Haag: van Molenwijk tot
wonen in Wateringse Veld

Bilal Sahin

Bilal Sahin (53) is coördinator Vadercentrum ADAM Laak. Hij voelt zich ‘wereldburger’ in heel Den Haag, maar echt Haagse plekken zijn voor de uit Turkije afkomstige Sahin de Konmar, het huis van de Turkse Vereniging in Molenwijk en de Turkse supermarkten in Laak.

Voor de liefde naar Den Haag

Sahin kwam op 21-jarige leeftijd voor de liefde naar Den Haag. Zijn Turkse vrouw was in Den Haag opgegroeid en was op vakantie bij de Zwarte Zee, toen hij verliefd werd op haar. Na vier jaar lange afstandsrelatie besloot hij de grote stap te wagen en naar Nederland te verhuizen.

Tussen werelden

Nederland viel tegen zonder familie, vrienden en met de Nederlandse taal. Sahin bracht veel tijd door in de Turkse Vereniging in Molenwijk. De sociale druk was groot en de hele gemeenschap sprak alleen Turks met elkaar. Hij begon meteen met hard werken in het Westland in de tuinbouw, maar dat voorkwam niet dat hij met psychische problemen te kampen kreeg. Sahin voelde zich verscheurd tussen werelden, nergens thuis. Zoals tijdens de lunch in de kassen, waar de Nederlanders boterhammen met kaas aten en hij in een hoek zat met Turks brood, honing, Turkse geitenkaas, olijven en jam.

Culturele verschillen en taalprobleem

Parnassia, waar hij hulp zocht voor zijn depressie, had nauwelijks oog voor culturele verschillen. Bovendien was er nog het taalprobleem, dat hem frustreerde: hij deed zijn best om uit het Turks te vertalen, zoals ‘appel-water’ voor appelsap, maar dat werd niet snel begrepen door oibers. Op den duur leerde Sahin Nederlands door zoveel mogelijk met mensen in gesprek te gaan. Uiteindelijk gooide Sahin op eigen kracht het roer om en ging op zoek naar zijn eigen geluk, los van de verwachtingen om hem heen. Met behulp van zijn oude baas in het Westland, met wie hij nog steeds bevriend is, kon hij een huis kopen in Wateringse Veld, buiten de Turkse gemeenschap. Lekker aan de rand van de stad, waar hij nog vers gemaaid gras kon ruiken.

Vadercentrum ADAM Laak als warm nest

Na 12 jaar tuinbouw koos Sahin voor een HBO-studie sociaal-cultureel werk, om samen met drie andere professionals het Vadercentrum op te richten, waarbij het Moedercentrum in Laak als voorbeeld diende. Het centrum is een warm nest: iedereen is welkom en er is hulp voor alle problemen die een mens kan hebben, praktisch en geestelijk. De thee en koffie staat altijd klaar. Veel allochtonen hunkeren naar contact met Nederlanders, ziet Sahin. Maar de vooroordelen zijn toegenomen en in zijn ervaring kunnen de ambtenaren moeilijk omgaan met de vele spanningen in de stad. De bureaucratie rijst de pan uit, waarbij Sahin merkt dat er zowel bij het welzijns-werk als bij de gemeente een toenemende bureaucratie is. Voor het echte werk met mensen blijft veel te weinig tijd over.

Archief naar het Haags Gemeentearchief

Het archief van het Vadercentrum zal ook naar het Haags Gemeentearchief verhuizen. Want het Vadercentrum weerspiegelt vlekkeloos de sociale en economische geschiedenis van tienduizenden migranten en ook Nederlanders, die in de afgelopen twintig jaar niet alleen de tuinbouw, maar ook de Haagse middenstand hebben helpen opbouwen. ■

Bram Poons

over zijn Joods Den Haag en Laakkwartier

Bram Poons

Bram Poons is een van de weinige Joodse overlevenden van de Duitse razzia's in Den Haag. Hij is ook oud-voetballer en bestuurslid bij de Ooievaars en HVV Laakkwartier. Bram zet zich graag in voor sociale projecten in de stad; zijn positieve instelling is hij nooit verloren.

Heftige geschiedenis in Joods Den Haag

'De Duitsers hadden een erg goede administratie. Vlak na mijn geboorte in 1942 zijn mijn ouders afgevoerd naar Westerbork. Daarna was er in 1943 een razzia in het Joods weeshuis in de Pletterijstraat, waar ik in allerijl naartoe was gebracht. Toevallig lag ik net in het Juliana Kinderziekenhuis (JKZ). Dus die Duitsers waren mij kwijt. Bij de razzia zijn de kinderen weggehaald en vermoord. Toen werd ik door het verzet uit het JKZ weggehaald. En daarna had ik

nog een keer geluk. Want ik zat in de box bij mijn lieve pleegouders, de familie De Klerk, toen NSB-ers op de deur bonkten. Mijn pleegmoeder was doodsbang dat ik zou gaan huilen. Maar ik bleef toevallig stil, dus dat liep goed af. Ja, ik heb een best heftige geschiedenis in Joods Den Haag. Van de 188 personen met de achternaam Poons is niemand teruggekomen. We woonden allemaal in het centrum, waar nu Chinatown is, rondom de synagoge in de Wagenstraat. Mijn hele familie, ouders, ooms en tantes zijn allemaal uitgemoord, op één oom na.

Verhuizen

Toen mijn oom terugkwam, was er nauwelijks aandacht voor hem. Hij trouwde in 1955. Mijn pleegouders wilden me eigenlijk houden, en ik had het daar heel gezellig, met ook veel tantes van het Groenewegje. Dat was toen de prostitutiestraat, wat hebben we gelachen. Maar ik moest toch echt verhuizen naar mijn oom, ja, want ik was natuurlijk van niemand. Mijn oom praatte nooit over de oorlog en alle gebeurtenissen. Zo ben ik pas veel later erachter gekomen dat mijn vader op dezelfde dag als ik jarig was. Nee, het was niet echt liefdevol in dat nieuwe gezin van mijn oom. Ik moest les nemen in de synagoge en toen ik 13 jaar was, werd er bar mitswa gevierd.

Voetbal als uitlaatklep

Voetbal was mijn uitlaatklep. Het schijnt dat mijn vader ook een goede voetballer was. Ik ging bij de Ooievaars, voor de oorlog was dat een Joodse vereniging in Den Haag. Van de Ooievaars kwamen van de 150 leden er maar vijf terug. Na de oorlog werd de club gemengd en is in 1986 opgeheven. Het was de voorloper van Laakkwartier. Toch is er lange tijd na de oorlog nog gecheckt bij nieuwe leden, of het geen oud-NSB-ers waren. En we hadden bij de scheidsrechtersvereniging ook altijd de 4 mei herdenking. Er was nog een tweede Joodse voetbalclub 'Tempo', die ging prat op dat er 'Geen geschreeuw en lawaai' was. Nou, mooi niet, dat schoot niet op, die club was er niet meer lang.

Actief in Laakkwartier

In 1975 ben ik lid van Laakkwartier geworden. Vanaf 1983 werd ik daar secretaris wat ik 20 jaar met veel plezier hebt gedaan. Uiteindelijk is Louis van Gaal nog langsgeweest, omdat we de prijs kregen voor de meest sociale vereniging van Den Haag. Daar ben ik wel trots op, ja. Van Sander Dekker kreeg ik later ook nog de 'Goudvink', vroeger de Piet Vink-prijs, voor mijn vrijwilligerswerk in Laakkwartier. Vroeger was het beter op het stadhuis, daar kende je iedereen en liep je gewoon binnen om dingen te regelen. Veel persoonlijker en ook effectiever dan al dat mailverkeer nu.

Het goede leven

In 1961 ben ik vrijwillig in dienst gegaan. Eigenlijk hoefde dat niet als oorlogsslachtoffer, maar het was wel een goede manier om van thuis weg te kunnen. Daarna heb ik een baan gezocht, en ja, eerlijk gezegd, was ik wel vaak te vinden in café Piccadilly, op de Lange Poten, maar dat bestaat nu niet meer. Ik hield wel van het goede leven, en scheurde ook weleens met mijn Ford Mustang over de boulevard, beetje indruk maken bij de meiden. Ik begrijp die jongens nu wel die even moeten showen met hun dikke auto's op Scheveningen. Zo was ik ook. Toen ik getrouwd was, kreeg ik een zoon. Dat is toch het mooiste wat er is, je eigen kind. Toen bleef ik meer thuis, ik was heel beschermend voor hem. Hij is ook na de scheiding bij me gebleven.

De Holocaust

Ik ben vroeger weleens naar Bergen-Belsen geweest, en later naar Auschwitz. Afschuwelijk en onvoorstelbaar dat mijn ouders daar, net zoals zo vele anderen, naakt in die kuil gegoooid zijn. Bij al die koffers ga je toch kijken of je iets ziet met de naam Poons erop. Die heb ik niet gevonden, maar heel veel koffers uit Den Haag. Maar de meeste indruk heeft toch het Holocaust museum Yad Vashem op mij gemaakt. Ik ben daarvoor al een paar keer terug geweest in Jeruzalem. Daar zitten, en in de bibliotheek spitten, dat komt bij mij echt binnen. Ik werk in Den Haag en Rijswijk nu mee aan een schoolproject

waar je met kinderen in gesprek gaat over de Holocaust. Dat is echt heel bijzonder, kinderen stellen gewoon onbevangen vragen. En ik vind dat je nu niemand meer aansprakelijk kunt stellen. Daarmee schiet je niets op. De werkelijke daders zijn dood. En haat brengt je nergens. 'Leven en laten leven', dat is mijn levensmotto.' ■

Fatima

over haar Den Haag; het Zuiderpark
en de Haagse Markt

Zuiderpark, 2007 door Dienst Stedelijke Ontwikkeling (Willem Vermeij)

Fatima is een bekende bruggenbouwster in Den Haag, werkzaam in de publieke dienstverlening. Elk goed idee, dat mensen bij elkaar brengt, kan op haar steun rekenen. Uit bescheidenheid wil ze haar achternaam hier niet noemen.

Zuiderpark, het beste trefpunt van de stad

Fatima houdt van het Zuiderpark, het beste trefpunt van de stad. 'In het Zuiderpark komt iedereen bij elkaar, zeker bij mooi weer. De omgeving daar voelt eigenlijk als een aparte stad rondom het grote park. Ik heb daar zoveel leuke momenten meegemaakt. Met de kinderen naar de kinderboerderij, hardlopen met mijn man, leren fietsen, liefst in de ochtend, als niet zoveel mensen naar je kijken. Het leukste is toch om op het grasveld met je familie of vriendinnen te gaan bbq-en.

Het Zuiderpark is de plek waar je heen gaat als je geen tuin hebt. We hadden altijd een vaste plek waar we bij elkaar kwamen. Je moest er wel altijd vroeg bij zijn anders zaten er andere mensen op je plek. Vroeger brachten we zelf water mee, nu staan er waterpompen. Dat scheelt veel gezeul met flessen. Er komen mensen uit veel verschillende culturen samen in het Zuiderpark. In mijn tijd zaten de Marokkanen en de Turken op de grond, Nederlanders op een klapstoeltje of lagen ze op ligstoelen. We hebben er nooit ruzie om gehad. Het was prima dat de Nederlandse vrouwen in bikini lagen te zonnen en andere mensen helemaal bedekt gekleed waren. We lagen allemaal door elkaar heen. Ik heb mij er nooit onveilig gevoeld. Natuurlijk zijn er donkere stukjes die je 's avonds ontwijkt maar er is mij nog nooit iets overkomen. Het is ook de plek waar mijn inmiddels studerende dochters met vriendinnen van school naar toe gingen om te picknicken en te kletsen. Ze konden dan hele dagen in de zomervakantie alleen maar in het park zitten. Wij woonden toen ook in een hoge flat. Daardoor konden we zelfs vuurwerkshows op het strand van een afstand zien, maar ook de optredens horen van Parkpop. En kijk maar naar die prachtige bomen.

Uiteten bij de Gouden Wok

Hoe het park veranderd is, zie je aan de menukaart van de Gouden Wok, naast het zwembad in het Zuiderpark. Daar ben ik heel vaak geweest. Vroeger was het echt voor de Nederlanders, waar ze konden wokken en grillen. Nu zijn er veel Turkse en Marokkaanse invloeden. Dit was ook de plek waar ik mijn moeder voor het eerst uit eten nam. Ik moest haar echt overtuigen dat ze daar ook lekkere Marokkaanse gerechten hebben. Voor haar hoefde uit eten normaalgesproken niet, want het smaakte toch nergens zoals thuis. Maar in de Gouden Wok vond ze het wel leuk!

Dagje uit op de Haagse Markt

Mijn tweede lievelingsplek is de Haagse Markt. Dat zie ik als een dagje uit. Ik ga daar speciaal naar toe voor een Nederlandse stoffenkraam. Zij verkopen de allermooiste stoffen en het is er altijd heel druk. Als ik terugga naar Marokko voor vakantie, zorg ik altijd dat ik wat meters stof meeneem. In Marokko laat ik chique feestjurken maken. Bijna iedere Marokkaanse vrouw uit Den Haag komt bij die stoffenkraam. Natuurlijk haal ik ook vis op de Haagse Markt. Mijn favoriet is toch wel een lekkerbekje. Dat heb ik echt leren eten in Nederland en mijn kinderen zijn er gek op. Toen hebben we recepten opgezocht en maken het nu ook zelf thuis.

Verlangen naar de zee

Als we het over vis hebben, hebben we het ook wel een beetje over Scheveningen. En dat is dan echt mijn derde lievelingsplek: het strand. Ik vind het een fijn idee dat we zo dicht bij de zee wonen. Vroeger in Marokko woonde ik ook op een steenworp afstand van het strand. Toen ik net in Den Haag was aangekomen, ging ik er meteen naartoe. Ik kan het gevoel niet precies omschrijven, maar het is een gevoel wat mijn dochters ook herkennen, het verlangen naar de zee.

Sociale controle versus verbinding

Een aantal jaar geleden zijn we naar Wateringse Veld verhuisd, omdat mijn zus daar ook ging wonen. Het is daar heel rustig, en voor mij prima met zo'n drukke baan erbij. Het voelt wel heel anders dan Laak of de Schilderswijk. De sociale controle is er wel, maar er is minder verbinding tussen de mensen. Ik heb ook in Laakkwartier gewerkt, dat is heel anders. Als ik daar kom, voelt het als een warm bad. De saamhorigheid is groot, je ziet het ook terug hoe gemakkelijk tussen verschillende instellingen wordt samengewerkt. Ik heb aan Laak vele contacten overgehouden, die ik nog steeds spreek. Ik heb geen idee, wat de komende jaren mij brengen maar ik denk niet dat ik ooit nog uit Den Haag weg ga. Het is mijn stad.' ■

Romi Bons

Romi Bons

Ik ben opgegroeid in het Statenkwartier, maar daar heb ik mij nooit thuis gevoeld. Allemaal expats, en veel afstand tussen burens. Toen ik 17 jaar was, ben ik voor een paar maanden midden in het schooljaar naar een 'Yes we can' kliniek gegaan in België om van mijn verslaving af te komen.

Doorzetten

Mijn drugsverslaving was een gevolg van een probleem dat veel, veel dieper was, seksueel geweld. Ik zat toen in het vierde jaar van de havo op het Haagse Montessori Lyceum. Mijn leraren probeerden wel te helpen maar raadden ook aan dat ik dan maar beter naar het mbo kon gaan. Zij dachten eerst niet dat ik de havo zou halen. Ik wist dat als ik zou doorzetten dat het mij wel zou lukken. Ondertussen werd er bij mij ook ADHD geconstateerd en na mijn terugkeer uit België kreeg ik Ritalin voorgeschreven, wat een ongelukkige combinatie is als je eerder aan drugs verslaafd was. Ik heb toen met die pillen hele dagen en nachten kunnen studeren, consequent in de KB (Koninklijk Bibliotheek) gezeten

en de leraren hebben mij goed gesteund. Ik was heel trots dat ik mijn havodiploma heb gehaald. Dat was mijn ultieme doel. Alleen wist ik niet wat ik daarna wilde, nam een tussenjaar en viel in een groot gat. Het werd een zware depressie. Gelukkig gaat het nu met anti-depressiva heel goed. Die helpen mij echt. In België was het mij wel gelukt om van mijn verslaving af te komen, maar de oorzaak, het diepe trauma was nog niet behandeld. Ik kwam hier in Den Haag bij de Jutters (Centrum voor Jeugd GGZ) terecht, en woonde 9 maanden lang, vijf dagen per week bij de Albatros in de Vogelwijk. Het weekeinde mocht ik naar huis. Die therapie heeft mij echt geholpen. En daar heb ik ook geleerd om open over mijn problemen te praten.

Thuis in Den Haag

Daarna kwam ik in aanmerking voor begeleid wonen, eerst in de Archipel en later in de Obrechtstraat. Eén keer per maand kwam er dan iemand langs om even te praten of te helpen in het huishouden, maar dat laatste was voor mij niet nodig. Daarna ben ik met een vriendin gaan samenwonen in de Newtonstraat. Het huisje had een tuin, wel leuk. Ik kwam er wel snel achter dat ik toch wel een plekje voor mijzelf moest hebben. Sinds kort woon ik nu in de Weimarstraat. Ik blijf altijd toch wel een beetje in diezelfde buurt, de Regentessebuurt is voor mij een echt thuis. In iedere straat heb ik wel een vriendin wonen waar ik terecht kan. En is er café

Augustus, het trefpunt van mijn vrienden. Je vindt me daar heel vaak. Een belangrijke plek voor mij is ook de Grote Markt. Als ik daar ben, zie ik altijd bekenden. Het voelt een beetje als een tweede thuis. Dat gevoel heb ik dan weer niet bij het Plein. Daar hangt een heel andere sfeer, daar gaat het vooral om gezien te worden. Even showen. Bij de Grote Markt is het heel gewoon, gezellig en drinken de mensen bier. In principe wil ik wel in na mijn afstuderen in Den Haag blijven wonen. Ik voel mij ook echt Haags en kan op vakantie vaak last van heimwee krijgen. Een aantal jaar geleden had je op het strand een surfdorp "Fast". Daar stonden twee containers, met een simpele bar, waar je lekker kon aanschuiven bij kampvuurtjes. Dat voelde ook als een community. Jammer dat het er niet meer is.

Steentje bijdragen

Momenteel ben ik nog aan het studeren. Ik zit in het vierde jaar van mijn hbo-studie Social Work in Rotterdam. Ik wilde eerst wel nagelstyliste worden. Maar door alles wat ik heb meegemaakt, en al die hulp die ik heb gekregen, wil ik nu ook mijn steentje bijdragen. Ik ben ervaringsdeskundige en ik heb gemerkt, dat juist ervaringsdeskundigen je het beste kunnen helpen. Voor mijn afstudeerscriptie doe ik onderzoek naar seksueel geweld anno 2020. Welke vormen zijn er, wat zijn de effecten van de #Metoo-beweging geweest? Want seksueel geweld, dat moet echt stoppen. ■

Anna Kowalska

Anna Kowalska

Ik kom uit Łódź, een grote stad in het midden van Polen. Maar ik was ook nieuwsgierig naar de wereld erbuiten en vroeg een beurs aan om in het buitenland te gaan studeren. Ik mocht naar Grenoble in Frankrijk. Ik volgde al Franse lessen aan mijn Poolse universiteit. Het was een geweldige kans en ik ben gewoon vertrokken, al was mijn Frans nog niet perfect. Toch heb ik mijn studie management- en bedrijfskunde in Grenoble kunnen doen en ben ook trots dat ik in

Grenoble ben afgestudeerd. Daarna ben ik teruggekeerd naar Polen en vond snel mijn eerste baan, bij L'Oréal op de marketingafdeling.

Voor de liefde naar Nederland

In 2000 ben ik dan voor de liefde naar Nederland verhuisd. Ik ontmoette mijn Nederlandse man op een verjaardagsfeest van een vriend in Warschau. Het was liefde op het eerste gezicht. Hij was negen maanden voor een opdracht in Polen. We hebben twee jaar een lange-afstandsrelatie volgehouden, en daarna ben ik toch naar Nederland gaan verhuizen.

Mijn man is architect, en met alle nieuwe grote bouwprojecten in die tijd, had hij veel meer kansen in Nederland. Ik was 28 jaar en ben gewoon voor hem gegaan, zonder speciale verwachtingen van het land, waar ik terecht kwam. Omdat ik zo'n stap al eerder naar Frankrijk had gezet, vond ik het niet moeilijk om opnieuw aan een ander land en een andere cultuur te wennen. Verschillen moet je gewoon ook willen accepteren.

Segbroek

We wonen in de buurt van het Regentesseplein. Ik vind Segbroek heel gemoedelijk, en in de buurt heb ik nu een echt thuisgevoel. Ik ken hier steeds meer mensen, ook bijvoorbeeld de wijkagent. Sommige straten zoals de Weimarstraat zijn echt opgeknapt. Dat was tien jaar geleden totaal anders. We zijn hier als bewoners best wel een community en we steunen elkaar in deze Corona-tijd ook, bijvoorbeeld door koffie te drinken bij onze lokale ondernemers. Je ziet de buurt daar samenkomen, zo kun je zelf zorgen voor verbinding. Dat geeft voldoening.

Het Haagse strand en de musea

Een belangrijke plek in Den Haag is voor mij het strand. Als ik door de duinen loop, dan voel ik mij vrij, net zoals in de Poolse natuur. Ik mis het wel dat je in Nederland niet echt vrij door de bossen kunt lopen en paddenstoelen mag plukken. Als Poolse vrienden hier op bezoek zijn vanuit Polen, neem ik ze mee naar het strand. En dan eten we

natuurlijk een visje bij Simonis. Haring vind ik één van die typisch Nederlandse dingen. Maar ook Haagse musea hebben een speciale plek in mijn hart. Het bezoek aan het Kunstmuseum en het Mauritshuis is altijd een feest voor mij. Dan ben ik opeens in een hele andere wereld waar ik altijd ontspanning en inspiratie vind. Mijn hoofd zit dan vol van alle mooie beelden en kleuren die mij op nieuwe ideeën en gedachten brengen.

Activiteiten

In oktober 2018 is 'Polka - Centrum voor Poolse vrouwen' in Segbroek opgericht. Deze vrouwen leven vaak zo geïsoleerd in de stad. Ik ben de coördinator. We komen met zo'n 30 vrouwen wekelijks bij elkaar en proberen elkaar te steunen bij de integratie in Den Haag. Het uittreden uit de eigen bubbel is niet eng, maar het betekent dat je moet erkennen dat dingen gewoon anders gaan. Daarnaast werk ik ook op de Hogeschool Leiden en geef les ondermeer in culturele verschillen.

Cultuur en gewoonte

De Poolse cultuur is heel anders dan de Nederlandse. We hebben bijvoorbeeld meer tijd nodig om vertrouwen op te bouwen, voordat we onze problemen delen met anderen. Maar ik denk dat we ook wat gastvrijer zijn voor onze omgeving. Voor ons is het ongekend als je mensen niet vraagt om te blijven eten. Nederland is daarin anders. Daar wil men vaak als gezin

met elkaar eten. En dan nog zo'n typisch Nederlandse gewoonte: iedereen heeft een agenda! Niet alleen zakenmensen, maar zelfs oma's en opa's lijken niet zonder te kunnen. En kinderen ook niet, kijk maar hoeveel schoolagenda's er bij de Hema liggen. Een afspraak maken is ook een ding: meestal lukt het niet om een afspraak voor de volgende dag of komend weekend te maken. Het moet altijd zo ontzettend ruim van tevoren ingepland worden. Wil je dat je schoonmoeder op je kindje komt passen, dan moet je dat graag twee weken eerder aangeven. Anders lukt het helaas niet meer, want oma heeft al andere dingen in haar agenda staan.

Dat geldt ook voor feestjes. Toen ik veertig werd, wilde ik mijn beste vriendinnen naar een restaurant meenemen. Drie weken van tevoren heb ik naar iedereen een uitnodiging gestuurd en dacht natuurlijk dat ik ruim op tijd was. Tot mijn grote verbazing kreeg ik te horen dat de agenda van een van mijn beste Nederlandse vriendinnen al vol zat. Een andere afspraak verzetten en toch naar mijn feestje te komen was voor haar helaas ook geen optie meer.

Dit gebrek aan flexibiliteit vinden wij soms echt lastig. In de Poolse cultuur maken we sneller tijd voor elkaar, ook als het eerder niet afgesproken of gepland was. Tijd is iets wat je in de Poolse cultuur makkelijk kan uitrekken, ook als dat zou betekenen dat andere plannen opeens aangepast zouden moeten worden. Spontaan langskomen om samen koffie te drinken gebeurt vaak.

Of je moeder vragen of zij vanavond even op je kindje wil passen, omdat je graag met je man naar de bioscoop wilt. Tot mijn schrik ontdekte ik recent dat ik zelf niet meer durf om mensen spontaan te bellen zonder eerst een sms'je te sturen met de vraag of het bellen nu kan. Blijkbaar ben ik meer Nederlands geworden dan ik dat zelf dacht ;-)

1 juni, Dag van het kind

Komend jaar gaan wij als Polka opnieuw een evenement organiseren voor een mooie Poolse traditie, de 'Dag van het kind' op 1 juni. In Polen worden kinderen dan met een cadeau verwend. We doen dan iets leuks hier op het Newtonplein. Vorig jaar kwamen er 750 bezoekers op af. Er zijn ook andere Poolse organisaties zoals WOSP in Den Haag en ook andere Nederlandse steden, actief. Samen met veel vrijwilligers hier en in Polen zamelen ze elk jaar geld in, voor medische apparatuur in Poolse ziekenhuizen. Daarvoor worden grote concerten georganiseerd. Ja, ergens blijf je toch voor altijd verbonden met je geboorteland. ■

Jolanda Smolders

Jolanda Smolders

Jolanda Smolders is ouderenwerker in Escamp, actief in de LHBTI-gemeenschap. Het heeft lang geduurd voordat ze ontdekte dat Den Haag zo'n mooi warm mozaïek is van allemaal kleine buurten in verschillende wijken.

35 jaar geleden

Toen ik 35 jaar geleden hier kwam om te studeren, kon ik wel verzuipen in de lange lanen en grote gebouwen. Ik kwam uit het kleine veilige Haarlem met een écht centrum, en was in Den Haag totaal de weg kwijt. Overal stonden lange jongens met van die Haagse matjes, en de politie reed in mercedessen, echt chique en koninklijk. Voor lesbische vrouwen waren er weinig veilige plekken. Je had café Landman en discotheek Strass, en het COC op de Scheveningse Veer, waar ik ook achter de bar heb gestaan. Maar overal waren het vooral homo's die kwamen en maar heel weinig vrouwen. Ik heb mijn partner via een advertentie in de Volkskrant gevonden, vrouw zoekt vrouw. Dat was ongebruikelijk

en voor een student duur. Maar dan krijg je zo'n handvol echte brieven, echt spannend. Nu gaat dat allemaal online, dat is toch anders.

Involed

De jaren '80 met al die demonstraties mis ik wel. Elke week was er wel een groep bezig op het Binnenhof. Ik liep altijd met wat badges op, van het vrouwenhuis of tegen kernwapens. Je was ergens voor of tegen, maar er was veel solidariteit en wij actievoerders waren sterk met elkaar verbonden. Mijn moeder belde vaak als ze weer een demonstratie in Den Haag had gezien op tv, of het nog wel goed met mij ging. We hadden wel invloed, zelfs zo'n mannenbolwerk als Sociëteit De Witte hield af en toe een vrouwenbijeenkomst. De stad is nog steeds niet veilig voor de LHBTI-gemeenschap. De witte christelijke hetero-norm zit heel diep, met name bij mannen. Die kunnen met ons niet omgaan, zijn onzeker en gaan potenrammen. Vreselijk. Hard werken aan de emancipatie van de LHBTI-gemeenschap is nog steeds en altijd opnieuw nodig. En vrouwen sterker maken, wij ouderen moeten jonge vrouwen coachen.

Kernwaarden

Botox? Waarom doe je dit? Wie stelt de norm? Vrouwenissues worden nog steeds niet omarmd. Kleine stappen, b.v. straten naar belangrijke vrouwen benoemen, gebeurt nog maar mondjesmaat. In mijn werk als ouderenwerker probeer ik de Raad van Bestuur zover te krijgen dat onze organisatie zich inzet voor het Roze Loper Certificaat. Tolerantie, respect, inclusie en openheid zijn dan de kernwaarden bij alles wat we doen. Sinds Black Lives Matter hebben we gelukkig ook veel meer discussie en open gesprekken over discriminatie op het werk. Veel van mijn collega's komen uit andere landen en culturen. Zij worden vaak zo bot gediscrimineerd, dat je denkt dat het nog steeds 50 jaar geleden is. We praten er veel over, proberen elkaar ook echt te ontmoeten. En door te vragen, want de pijn zit vaak diep.

Echte Hagenaar

Toch voel ik mij na al die jaren een echte Hagenaar, en ben trots op de stad met al die mooie nieuwe architectuur. Zelf leef ik in twee verschillende werelden: ik woon bij Loosduinen en ik werk in Escamp. Door mijn werk zie ik dat de armoede snel toeneemt in de stad. Zelfs bij de voedselbank moet je al in de rij staan en met allerlei bewijzen komen, anders krijg je niets. En in mijn wijk Bohemen, ja, daar is discriminatie niet eens een onderwerp. ■

Gerard van Beele

Gerard en Jo van Beele

Ik moet gewoon de zee kunnen zien. Anders krijgen we heimwee. Ik zette mijn kleinzoon eens af in Tiel, een paar dagen later belde die alweer, of ik hem snel kon halen. Het geluid van de zee en de wind voelen als vrijheid. We kunnen niet zonder.

Scheveningen voelt echt als thuiskomen

Vroeger hoorde je overal ook de kerkklokken. Scheveningen voelt echt als thuiskomen. Nog steeds, Duindorp is voor ons al te ver. Iedereen in Scheveningen kon vroeger bij elkaar terecht en je kon overal naar binnen lopen. Je rouwde samen als er weer een vissersboot was vergaan. Omdat iedereen die je kende in de vis zat, at je iedere week vis. We hadden lopers of er hingen touwtjes door de brievenbus. Er zijn nu nog maar twee vissersboten over, de Scheveningen 43 en de Scheveningen 10. Maar m'n oude maten lopen toch elke dag rondjes door de haven. Dan kom je elkaar tegen. We weten precies wie iedereen is.

'Van wie ben jij er een', zo gaat dat dan. Niet de echte naam van de familie, maar hoe ze genoemd werden. Mij kennen ze hier ook alleen als Rooie Ger. Het oude Scheveningen verdwijnt, wij kunnen die nieuwe penthouses allemaal niet betalen. En bij ons hier in de buurt wonen nu veel buitenlanders, en ik begrijp niet hoe zij zo snel langs de wachtlijsten komen. Er zijn hier nog maar een paar burens met wie ik echt Schevenings kan praten, van die echte 'brouwkoppen'. Plat Schevenings, dat snappen Hagenaars niet.

Op zee

Ik ben geboren op Scheveningen, maar mijn voorouders komen uit Noordwijk. Ik heb altijd wel gevist, en ken elk soort boot. Je begint altijd onderaan de ladder. Je had daarbij wel een klasse-systeem tussen families. Was je een reder, die had zijn eigen boot, dan had je wel meer aanzien, en die kinderen dus ook. Daarna kwamen de matrozen. Je maakte ook wel grappen over de netenploeg. Dat zijn de nog jonge onervaren jongens, die helemaal onderaan in het schip slapen. Kotters vond ik lastig, kleine bootjes die veel bewegen, daar werd ik zeeziek van. Ik heb van alles wel gedaan. Ik heb op de 4/12 gezeten van Jaap den Dulk. 's Winters heb ik twee reizen gedaan op de Noordzee van 4 á 5 weken. De Noordzee en de Oostzee richting Noorwegen zijn verraderlijk. Het weer kan zo omslaan. De stormen waren indrukwekkend. Op het schip aten we iedere avond gebakken

haring. Ik ben met 18 zelfs een keer overboord geslagen. Er stond windkracht 6. Gelukkig kon ik goed zwemmen. In de zomer, als het niet stormde en de zee rustig was, doken we zelfs het water in. Soms gingen we ook met de boot naar Engeland, dan nam ik Engels snoep mee naar huis.

Aan wal

Als je aan wal was, ging je naar het Zee-manshuis. Dat was een café daar waar later de Norfolk-lijn zat. Of je ging naar de Snuit of het Loggertje. Mijn vrouw Jo kwam van het Eiland, dat bestaat niet meer.

Dat waren een paar straten waar nu het Zuiderstrandtheater staat, en al die nieuwbouw komt. Iedereen kende elkaar daar goed, maar alles van vroeger is gesloopt. Als je de bruggen zou weghalen, dan is het toch nog steeds een eiland? Jo mocht niet naar de kroegen van haar ouders, ze moest alleen even haar broers daar ophalen. Ze ging al vroeg met de familie hele zakken garnalen pellen, uit armoede. Later werkte ze bij de vishandel met 'ijsvis', zwaar werk want het was vreselijk koud om de hele dag met je handen in het ijs te staan. Het beste was om daar in de zomer te werken.

Teruggang visserij

We hebben elkaar leren kennen bij de Magneet, dat was toen nog heel leuke buurt. We zijn in 1960 getrouwd en hebben vijf kinderen gekregen. Na 1970 begon de Magneet af te takelen. Er kwamen meer mensen te wonen die aan de drugs zaten

of een alcoholverslaving hadden. Dat viel een beetje samen met de teruggang van de visserij, er kwam steeds minder werk. Veel Scheveningers moesten wel in Den Haag gaan werken. Ze kwamen aan wal terecht en zo verwaterde ook het contact en de cultuur. Ik ging rijden op een vrachtwagen. Ik had daar al ervaring mee. In de hel van 1963, toen het zo koud was, heb ik ook gereden. Ik moest ergens bij Rotterdam 7 ton kolen ophalen. Op de terugreis reed ik even langs mijn schoonmoeder en schoof wat kolen naar binnen, om de rest vervolgens netjes bij het bezorgadres af te leveren. Ze hebben het nooit gemist.

Opkomen voor mijn recht

Voor mij was Pietje Braai een belangrijke held. Dat was een echte vechtersbaas. In de Magneet had je ook een knokploeg. Het was dan de Magneet tegen de Plu. Dat waren dan de Scheveningers tegen de Hagenezen. Je kon makkelijk ruzie krijgen. Bijvoorbeeld als je met een Haags meisje aan het praten was, kon dat al voor problemen zorgen. Iedereen kwam dan op de scooter naar de Goudenregenstraat en dan werd er gevochten. Ik ben altijd opgekomen voor mijn recht. Ik heb hier weleens enorm ruzie gekregen met een andere duivenhouder, die illegaal een duiventil had neergezet. Nou, ik heb mooi gewonnen, maar dat duurde wel zes jaar. Samen met buurman Jochem heb ik later ook een buurtcomité opgezet naar aanleiding van de Scheveningse dak-moord zo'n 15 jaar geleden.

Het gebeurde vlak bij ons huis. Maar het duurt altijd erg lang voordat de woningcoöperatie of de gemeente in beweging komt.

Toerisme

Vroeger was vlaggetjesdag voor ons hier het grootste feest. Dan gingen alle loggers de haven in. Je had het leugenaarsbakje: in de bocht bij de nieuwe haven. Dat was echt een trefpunt voor mannen. Weet je, ze offeren ons op, alles is nu voor het toerisme hier. Over 10 jaar is er zeer weinig over van de Scheveningse cultuur, alles is dan weg. Tegenwoordig zeuren de toeristen over alles. Nu klagen ze over de lichten van de vuurtoren, terwijl die voor Scheveningers heel belangrijk zijn. Als kind lag ik 's avonds in bed en scheen de vuurtoren in mijn kamer. Het zwaailicht verlichtte om de zoveel seconden mijn kamer, maar ik wist dat de vuurtoren heel belangrijk was voor zeelieden. Het Scheveningse dialect zal over een paar generaties wel weg zijn. Maar de jeugd vertrekt ook uit Scheveningen. Mijn dochters zijn ook gevallen op Hagenezen. ■

Mohammed Benabbou

Mohammed Benabbou

Na meer dan 45 jaar werken en wonen in Den Haag, ben ik met pensioen gegaan. In mijn loopbaan heb ik verschillende functies gehad, van docent, coördinator van onderwijs, leerplichtambtenaar tot beleidsadviseur.

Ondersteuning aan gastarbeiders

In de tweede helft van de jaren '70 werkte ik parttime als docent onderwijs in eigen taal en cultuur in dienst van het Regionaal Centrum Buitenlanders (RCB). Deze stichting was een semi-overheidsorganisatie die ondersteuning bood aan de gastarbeiders die uit landen rond Middellandse Zee waren geworven. Het RCB organiseerde allerlei ondersteunende, belangenbehartigende, sociale, culturele en maatschappelijke activiteiten, waaronder lessen in eigen taal en cultuur voor de kinderen van deze gastarbeiders. De lessen werden op een paar lespunten in de stad aangeboden. Door gezinshereniging groeide het aantal van deze kinderen gestaag, waardoor de basisscholen van verschillende dominanties

kozen voor het organiseren van deze lessen, genaamd “Eigen taal en cultuur (OETC)” of later “Onderwijs in allochtone levende talen (OALT) genoemd. Op deze scholen volgden de kinderen ook Nederlands onderwijs. Hiervoor zijn er meer leerkrachten aangetrokken. Om deze onderwijsstructuur in goede banen te leiden, was toen de functie ‘coördinator onderwijs eigen taal en cultuur’ gecreëerd. Ik werd voor deze functie benoemd. Mijn functie hield in dat ik vorm en inhoud moest geven aan deze onderwijsstructuur en het werk van de onderwijzers coördineerde en begeleidde. Deze lessen werden gegeven omdat de overheid toen dacht dat deze kinderen ooit terug zouden keren naar het land van herkomst. Daarnaast was het voor de kinderen makkelijker om met hun ouders te kunnen communiceren, als ze naast het Nederlands ook de eigen taal zouden leren.

Van Taza via Frankrijk naar Den Haag

Mijn ouders woonden in de stad Menkes. Inmiddels zijn ze allebei overleden, maar oorspronkelijk komen wij uit Taza. Daar ben ik geboren en opgegroeid. Het is een stad die ligt tussen het Atlas en Rifgebergte, dat is in het noordoosten van Marokko. Mijn migratie in het begin van de jaren '70 naar Europa was voor een studie in Frankrijk. Zelf had ik familieleden die in Frankrijk woonden waarvan één van hen werkte als Frans militair. Hij heeft meegevochten in de Tweede Wereldoorlog en is toen in Frankrijk gebleven. Weinig mensen weten dat in

die tijd zo'n 70.000 Marokkaanse soldaten hebben meegeholpen bij de bevrijding van West-Europa. De Marokkaanse soldaten werden in veel gevallen naar de meeste gevaarlijke plekken gestuurd, zoals het doorbreken van Monte Cassino. Dat deze soldaten met name ook voor onder andere de bevrijding van Nederland hebben gevochten, is ook niet bij iedereen bekend. Jaarlijks herdenken wij deze soldaten die een heldhaftig aandeel hadden in de bevrijding van West-Europa in de Tweede Wereldoorlog. Het is nadat - mede dankzij de Marokkaanse bergdivisie - de Gustavlinie in Italië in 1944 was doorbroken, de Marokkaanse soldaten zich hebben aangesloten bij de geallieerden om via Frankrijk en België naar Nederland op te rukken. Velen van hen zijn gedood en liggen begraven op verschillende begraafplaatsen in Frankrijk en België. Onder andere op de Erebegraafplaats van Kapelle.

De diverse Haagse samenleving

Via kennissen in Nederland kwam ik eind 1973 in Den Haag terecht. Al vanaf het begin zet ik mij in voor belangbehartiging en voor de bevordering van de participatie van de Marokkaanse gemeenschap aan de ontwikkeling van de stad. In samenwerking met Regionaal Centrum Buitenlanders en de verschillende zelforganisaties is er toen een Adviesraad Buitenlanders in het leven geroepen die als gesprekspartner voor de gemeente fungeert. Er is toen een aantal centra opgericht die als trefpunten voor

de migranten fungeerden en waar zij hun culturele en maatschappelijke activiteiten organiseerden. Zoals 'Casa migrantes' voor Spanjaarden, Italianen en Portugezen die nog functioneert en centra voor de Turkse en Marokkaanse gemeenschappen, allemaal in de Korte Lombardstraat.

Ik woon nu al 20 jaar in het stadsdeel Haagse Hout. Ik ben altijd wel betrokken geweest bij het diverser maken van onze Haagse samenleving. Zeker nu dat ik al een paar jaar geleden met pensioen ben gegaan. Ik zit in verschillende plaatselijke en landelijke maatschappelijke en religieuze besturen. In de afgelopen jaren heb ik mij hard gemaakt voor het realiseren van een Marokkaanse fontein op het plein waar het nieuwe Amare komt te staan en voor het realiseren van een islamitische begraafplaats in Nederland. Inmiddels is de begraafplaats al gerealiseerd, daar liggen nu Nederlandse Marokkanen die tijdens de coronapandemie zijn overleden en die niet naar het land van herkomst gerepatriëerd konden worden. ■

Renske van Beek

Renske van Beek door Robin Butter

Belangrijke plekken

Eén van mijn favoriete plekken in Den Haag is het strand, daar waar ik lekker vrij kan sporten. Daarnaast is revalidatiecentrum Basalt voor mij heel belangrijk, omdat ik daar na mijn herseninfarct als kind steeds naar toe werd gebracht met de taxi.

De plek dus waar ik steeds beter werd. Toen heette het nog Sophia. Een andere fijne typisch Haagse plek is het Haagse Bos dat mij doet denken aan andere wereldsteden zoals Berlijn. Maar echt Haags vind ik ook de skyline van de stad. Daar keek ik tijdens een studentenbaan op uit. Al die hoge torens, zoals de "Haagsche Tieten" en die van het ministerie. Het voelde bijna alsof ik New York was. En typisch voor Den Haag vind ik ook de sterke contrasten in de stad,

zoals het grote, moderne IJspaleis met pal erachter een klein oud kerkje. Ik ben geboren en getogen in Den Haag, Zeestraat, Pauwenlaan, Scheveningen. Echt mijn stad. Gelukkig wordt er de afgelopen jaren veel meer gedaan om het in de stad voor mensen met een beperking beter te maken. Er is nu ook bijvoorbeeld een traplift voor de Ooievaart in de maak; dat scheelt zoveel voor mensen met beperkingen.

Van hockey naar snowboarden

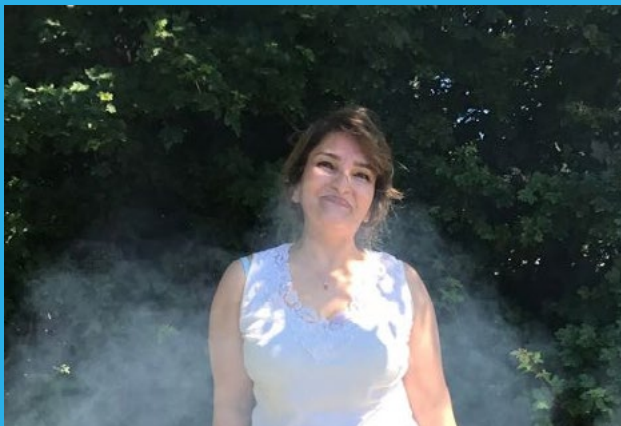
Na mijn herseninfarct kreeg ik te horen dat ik wel kon rolstoelbasketballen, of een andere sport in een rolstoel kon doen, maar dat was niet echt mijn ding. Voor mijn infarct hockeyde ik als spits. Na mijn

revalidatie mocht ik terugkomen als keeper. Dat is begrijpelijk, maar voelde niet goed. Tijdens vakanties ging ik met mijn ouders, broertjes en zusje vaak skiën, maar ook dat was heel moeizaam voor mij. Snowboarden ging me beter af, omdat je met je voeten op één plank staat. Zodoende maakte ik de overstap naar snowboarden. Door Bibian Mentel raakte ik geïnspireerd om te gaan wedstrijdsnowboarden. Vroeger moest ik van mijn ouders wel combineren met het skiën, maar na een aantal jaren zagen zij wel dat ik snowboarden veel leuker vond. Ik genoot er zo veel van dat ik toen ook veel ging boarden bij de Uithof. Tegenwoordig ben ik professioneel snowboardster en werk ik ook bij Basalt op de communicatieafdeling. Toch was het ook wel erg spannend om hier te komen werken. Ik heb Basalt altijd als een tweede huis gevonden en was bang dat dat 'thuisgevoel' zou verdwijnen als ik er ging werken. Maar het valt mee. Voor nu is de combinatie snowboarden en Basalt een goede combinatie en kan ik mij focussen op de Paralympische Winterspelen in Beijing in 2022.

Deel van de Haagse geschiedenis

Ik vind het een hele eer om mijn doosje met persoonlijke spullen, die ik verzameld heb in mijn leven als snowboardster, aan het Haags Gemeentearchief te geven. Dan voel ik dat ik echt deel ben van de Haagse geschiedenis. ■

Nora Toufighi

Nora Toufighi

Op de vlucht

In 1990 kwam ik met mijn man en twee kinderen in Nederland. Ik was toen 33 jaar en ik had heimwee naar Iran, naar mijn leven als literatuurlerares. Door de Iraanse revolutie werd voor de klas staan moeilijk. Ik gaf les in literatuur, taal en deed aan kalligrafie. Maar veel van wat ik de kinderen leerde, werd niet goedgekeurd waardoor het voor mij gevaarlijk werd om nog langer in Iran te blijven. Samen met mijn man en kinderen ben ik gevlucht en heb ik twee maanden gelopen. Na een reis van vijf maanden ben ik uiteindelijk in Nederland aangekomen.

Gelukkig in Spoorwijk

Ik ben al ruim 30 jaar in Den Haag en woonde met mijn gezin in het Roggekamp van 1993 tot 2006. Ook al woonde ik toen tegenover Koningin Beatrix, ik heb me daar nog lang niet zo gelukkig gevoeld als waar ik nu woon. Sinds 2006 heb ik een flat in de Schilderswijk en hier ben ik echt gelukkig. Vanwege de internationale en multiculturele buurt voel ik me veilig en beschermd. Ik voel me als vrouw hier veiliger en fijner dan ooit. Ook houd ik van de verschillende culturen en kan ik het goed vinden met mensen van verschillende achtergronden. Als ik rust wil dan vind ik het prettig om door het Haagse bos of

het Zuiderpark te wandelen. Dat zijn mijn favoriete plekken. Hoewel ik eerst heimwee had, merk ik dat hoe langer ik hier ben, hoe positiever ik ben geworden. Ik heb ook nooit stil gezeten en ben veel in de weer geweest. In 1996 heb ik de stap gemaakt om te scheiden van mijn man en ben ik gaan dansen. Dansen is mijn favoriete hobby. Ik heb danslessen gegeven in buurthuizen in Den Haag, zoals bij De Oase of ook in Mariahoeve, maar ook bij museum “Muzee Scheveningen”. Daar kwam ik in contact met vrouwen. Daarnaast schrijf ik gedichten voor mezelf en doe ik nog steeds aan kalligrafie. En ik zet mij in voor vrouwen die in een sociaal isolement zitten. Ik voel veel verantwoordelijkheid om iets te doen voor de samenleving; dat komt voort uit het leraarschap. En dat ik toen in Iran een eed heb afgelegd om mij in te zetten voor de samenleving. Maar waar ik op de wereld ook ben, of welke andere stad ik ook bezoek, ik kus de grond als ik weer in Den Haag ben. ■

Sunil Somair

Sunil Somair was eigenaar van de eerste en grootste winkel voor Bollywood muziek in Den Haag

Muziek en bioscoopbezoek

Al toen ik geboren werd in 1956 in Paramaribo, verzamelde mijn vader 78 toeren platen. Dat waren van die dikke platen met Indiase muziek. Die hadden we thuis ook regelmatig opstaan, dan groei je echt op met muziek. Mijn vader werd vaak gevraagd om plaatjes te draaien tijdens familiefeesten. Als oudste kleinzoon van mijn oma was ik altijd degene die met haar mee mocht naar de bioscoop, die van een vriendin van haar was. Toen waren er veel Bollywood-films te zien, maar ik had daar geen interesse voor. Ik ging meer mee voor de snacks, voor de popcorn en voor de cola.

Naar Nederland

In 1968 verhuisde een tante van mij naar Nederland. Zij spoorde mijn ouders aan om ook te komen. Mijn vader had net zijn baan verloren, maar kon gelukkig bij Texaco komen op de administratie. Dat combineerde hij met een tweede baantje in de avonden. In 1969 werd het politiek onrustig doordat ondermeer leraren staakten voor meer loon. Mijn vader vond educatie erg belangrijk en voor hem was dat de druppel om naar Nederland te verhuizen. Eerst gingen mijn ouders met mijn twee zusjes naar Nederland. In Den Haag huurden zij in de Van Goghstraat een huis. Later kochten zij een huis aan de Da Costastraat. In de tussentijd

woonden mijn broertje en ik bij oma. We vonden het daar prima, maar van mijn vader moesten ook wij komen in 1971. We hoefden niet te integreren, want we spraken Nederlands en mijn neefjes stuurden weleens de boekjes van hun voetbalvereniging naar ons in Suriname. Ik kon dus niet wachten om te gaan voetballen bij S.V.G.W., de club van mijn neefjes.

Indiase muziek

Ik zat op het Westeinde MAVO maar ook op het Aloysius College. Dat was een katholieke school en ik ging gewoon mee naar de mis. Op de MAVO gingen we voor de Engelse les naar Londen. In de Indiase wijk zag ik veel winkels, die veel Indiase muziek verkochten. Toen ik dat thuis aan mijn vader vertelde, kocht hij direct een vliegticket om naar Londen te gaan en platen te halen. Vanuit huis in Den Haag begonnen we 's avonds met de verkoop van deze platen. Via via wist men ons te vinden. De handel was lange tijd lucratief, want vanaf 1974 kwamen er meer Surinamers naar Nederland, die onze klanten werden. We hadden een nieuwe, grotere locatie nodig en toen koos mijn vader voor een hoekwinkel in de Hobbemastraat met een woning boven de zaak. Dicht bij de markt, een voormalige slijterij. De Hobbemastraat was een plek waar veel Surinamers kwamen. Mijn tante had de zaak "Winkel Sam" met allemaal tropische producten. Maar voor de grote boodschappen ging je naar de Haagse

Markt, dus we lagen lekker op de route. In 1975 lukte het mijn vader om via mijn oom een exclusief agentschap met India te krijgen. Hierdoor hoefde mijn vader niet meer op en neer naar Londen, maar kon hij de muziek bestellen. Lange tijd mocht ik de bestellingen plaatsen. De zaak liep goed en ik had een slaapkamer achterin de zaak. Wij waren een van de weinige importeurs. Wij verkochten ook platen van Nederlands-Hindoestaanse zangers, maar ook Caribisch, Surinaams en Afrikaans.

Sunil's Records Center

In 1978 overleed mijn vader en nam ik de zaak over. Sunil's Records Center (SRC) werd een begrip in de hindoestaanse samenleving. In elk Hindoestaans huishouden zijn er platen te vinden die gekocht zijn in SRC. Hans Breukhoven was mijn grote voorbeeld met zijn Free Record Shop, waar je platen kon beluisteren met koptelefoons. Ik zorgde voor de modernisatie van de winkel. Door de koptelefoon bleven mensen hangen. Hoe langer zij bleven, hoe groter de kans was dat zij meer kochten. Ik kon daardoor ook het huis naast de winkel kopen. Het liep goed. Velen hebben toen de SRC winkel nagebootst, maar zelfs heden ten dage is SRC een begrip in de Hindoestaanse muziekwereld. Ik trouwde en kreeg 3 kinderen. Mijn gezin heeft mij altijd ondersteund en bijgestaan in mijn missie uit te dragen. Bollywood is een onderdeel van de opvoeding, daarnaast behield de hindoestaanse gemeenschap in

Nederland de cultuur d.m.v. muziek in stand. Vanwege de stadsvernieuwing ben ik naar de Paul Krugerlaan verhuisd. Door stadsvernieuwing viel de Surinaamse gemeenschap ook een beetje uit elkaar. Er kwamen toen ook meer Turkse mensen en de Surinaamse jongeren trokken weg. Dat gevoel van 'in het weekeinde even een bioscoopje pakken als uitje voor de hele familie' – zoals wij dat ooit deden - is er ook niet meer onder jongeren.

Swingende TikTok filmpjes

Begin jaren '90 kwam ook de cd op en liep de verkoop van lp's terug. Daarna ben ik nog even doorgedaan met de handel van cd's vanuit een garage, maar een paar jaar geleden ben ik gestopt. We zijn toen voor twee jaar teruggegaan naar Suriname maar nu weer hier in Nederland. Ik volg nog wel de goede bands en vind het geweldig als mijn kleinkinderen mij leuke swingende TikTok filmpjes opsturen! Ook merk ik nu reeds hun passie voor Bollywood muziek. Heden ten dage zie ik de trend ontstaan dat de echte muziekliefhebber en hobbyist de oude platen verzameld. Hier word ik nog steeds voor benaderd en krijg ik soms platen in mijn hand die ik ooit verkocht heb in Sunil's Record Center. Met mijn muziekgroepen op social media ga ik nu daarmee door en houd de waarde van de hindoestaanse muziek daardoor levend. ■

Ronald van der Spiegel

over het rustige Bouwlust, de bendes en de problematiek in de buurt

Ronald van der Spiegel door Robin Butter

Het rustige Bouwlust

Ik ben in 1954 geboren aan de Zuidwal in de Schilderswijk. Mijn ouders woonden toen in bij mijn grootmoeder vanwege de woningnood. Toen mijn ouders een eigen woning toegewezen kregen was dat in 1957. Ze zijn toen eerst verhuisd naar het Sterrenoord in Bouwlust. Dat was een driekamerwoning zodat mijn zusje en ik een kamer moesten delen. Mijn ouders kregen wel te horen dat minimaal één kamer ooit kon worden toebedeeld aan iemand anders om te komen inwonen, vanwege de woningnood. Die persoon is er nooit gekomen. Er reden

geen auto's rond en het was een vrij rustige buurt. De kinderen konden er nog buitenspelen, bijvoorbeeld stoepbal. Maar toen kwamen er steeds meer auto's in de straat en de autobezitters maakten zich zorgen dat wij met onze ballen de auto's zouden beschadigen.

Bands en bendes

De buurt was zeer "ons kent ons". In 1964 verhuisden mijn ouders naar een vierkamerwoning op de Lagezijde en kregen mij zus en ik elk een eigen kamer. Mijn moeder wist eerst in de Schilderswijk

en later in Bouwlust precies op de straatnaam waar het wel netjes was en waar het volgens haar asociaal was. De Zichten waren goed. Hengelolaan was een beetje de grens. De Venen was toen een slechte buurt om te wonen. Op de Lagezijde woonden een aantal bekende Hagenaars, zoals Stan Poppe (oud-politicus), de stadsbeiaardier en loodgieter Frauenfelder. Die laatste had op een gegeven moment zelfs een nachtclub. Maar je wist ook wie er in een bende zat, zoals de RR (De Rock and Roller). Leden van de RR braken in in de fietsenhokken. Ik herinner mij dat de politie een keer was gebeld voor een band die in onze buurt repeteerde. Dat was Tee Set of After Tea, dat weet ik niet meer precies. Een van hen was erg bekend in de in de jaren '60 met het nummer She likes weed. Toen mijn moeder naar een ouderenwoning ging, kon ik niet op de Lagezijde blijven wonen. Ik kreeg in 1989 een woning op het Mosveen en woon daar al 32 jaar met plezier. De ellende in De Venen was toen wel opgeruimd. In de jaren '80 stonden er bij mij in de straat drie drugspannen. Ik heb het idee dat in die periode dat ook wel kenmerkend was voor de buurt. Je wist ook wie zich daar mee bezig hield. Een jeugdviendje van mij kwam uit een familie die zich ophield in die kringen. Zijn ouders droegen hun kinderen op om fietsen te jatten en zijn broer heeft een buurtgenoot doodgestoken tijdens een drugsdeal. Die moord gebeurde in mijn straat. Oud en nieuw was ook altijd wel heftig. Op de Beresteinlaan zat een

politiebureau en die is ook wel eens bestormd. De gemeente heeft daarna feesten georganiseerd om de mensen tijdens oud en nieuw bezig te houden. In de jaren '90 verdwenen die problemen. De kinderen groeiden op en trokken weg. De buurt vergrijsde en werd rustiger. Er kwam leegstand in Bouwlust en er kwamen mensen met een andere culturele achtergrond in Bouwlust wonen zoals Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen enzovoorts. Het werd een multiculturele buurt en zij brachten geen tradities mee van vuurwerkoverlast of kerstbomen rausen met zich mee. Het ons kent ons verdwijnt maar de buurt knapte er wel door op. Iedere groep doet haar boodschappen bij een andere supermarkt. Het vlees van de Turkse slager vind ik veel beter dan dat van de Jumbo en AH.

Problematiek in de buurt

Momenteel speelt er veel binnen Bouwlust en Vrederust. Die twee wijken worden vaak samen in één adem genoemd maar het zijn twee echt verschillende wijken. Er zijn plannen om de woningen te slopen en dat willen wij, buurtbewoners, tegenhouden. We hebben een aantal argumenten want de gemeente heeft wel een aantal steken heeft laten vallen. In Bouwlust en Vrederust staat voornamelijk huurbouw en zijn er weinig koopwoningen. Vaak leven de mensen ook langs elkaar heen. Zo is er ooit vanuit de koopwoningen tegen mij gezegd dat mijn medebewoners en ik de waarde van hun

huizen laag maken. De vernieuwingen van de huurwoningen hoeven wat ons betreft niet. Het karakter van de wijken verdwijnt. Misschien ligt het aan de oudere mensen die zich daar druk om maken, misschien is het een stukje nostalgie. Maar het is voornamelijk dat we er ons gewoon thuis voelen en we het graag het willen behouden zoals het nu is. ■

Zisan Mermi

over haar jeugd in het Zeeheldenkwartier en de scholierendemonstraties

Zisan Mermi door Robin Butter

Haar familie in Den Haag

Mijn ouders woonden in de Kritzingerstraat in een kamer als jong getrouwd stel, die zij hadden ondergehuurd van een kennis.

Ik ben geboren in de Rode Kruiskliniek op de De la Reyweg. Na mijn geboorte zijn mijn ouders verhuisd naar de Bothastraat in Transvaal. Daar heb ik mijn jeugd doorgebracht. Ik zat op de Pretoriuschool, daarna ging ik naar het Aloysius college. Op mijn 14e zijn we verhuisd naar het Zeeheldenkwartier, in de Zorgvlietstraat. Dat was heel anders dan Transvaal. Ik vond het meer kunstzinnig en het paste meer bij mij

vanwege de leuke winkels. Het was wat hipper. Mijn oma en opa woonden in de Okkernootstraat. Daar is mijn vader opgegroeid en ook hij heeft hele leuke herinneringen aan zijn jeugd. Hij ging op kerstbomenjacht en was zo'n Haags schoffie. Hij zat vroeger op basisschool de Oase en hij nam mijn zusje en mij vaak mee om te zien waar hij was opgegroeid. Ik denk dat daar mijn interesse in geschiedenis ook vandaan komt. Later zijn mijn oma en opa verhuisd naar de Loosduinseweg. Daar ben ik ook opgevoed. Ik was meer bij mijn oma en opa thuis, dan dat ik thuis bij mijn

ouders was. Ik vond het daar geweldig. Je had ook zo'n soort koffiehuisje tegenover de tramhalte. Daar ging ik met mijn vader naar toe en ik kende de gasten die daar zaten. Mijn familie is niet gesegregeerd geweest in Den Haag. Ze hadden al sinds dag 1 een Hollandse vrienden- en kennissenkring. Toen mijn oma naar Nederland kwam, huurde zij een kamer bij een hospita. De hospita hielp mijn oma met Nederlands leren en omgaan met de instanties. Mijn oma zei ook altijd dat ze alles van haar had geleerd. Mijn vader, ooms en tantes noemden de hospita tante. Mijn opa had een eigen winkel in de wagenstraat. Hij had een kledingatelier en was gespecialiseerd in leer. Mijn vader en ooms deden de verkoop en achter in de zaak waren mensen kleding aan het maken. Momenteel woon ik in Escamp, op de Leyweg. Ik ben niet weg van de buurt maar ik kon daar een woning krijgen. Maar het ligt heel centraal met een tramhalte voor de deur en een winkelcentrum. Escamp is best grijs en qua bewoners wonen er veel Polen, Bulgaren, Marokkanen en Nederlanders en ik merk dat het niet mengt. De buurt is ook heel onhygiënisch en er zijn veel ratten. Zeeheldenkwartier vind ik meer joie de vivre. We liepen dan naar het centrum via de Oude Molstraat en de Papestraat. Dat was gewoon mijn buurt.

De belangrijkste plekken

Typisch Haags is voor mij wel het Buitenhof. Ik heb altijd een haat-liefde verhouding gehad met Nederland. Ik werd op mijn 20e ziek, dat was in mijn tweede studiejaar op de universiteit. Ik was in die periode vaak in het buitenland voor ziekenhuisopnames en controles. Als ik de tijd en energie had ging ik juist vaak weg uit Nederland. Maar elke keer als ik terugkwam en in de tram zat naar mijn ouders toe, kwam ik langs de Koninklijke Schouwburg en het Buitenhof. Ik realiseerde mij op die momenten dat ik toch wel van Den Haag hield en vond ik het ontzettend mooi. Eén van mijn favoriete plekken is ook wel het Lange Voorhout. Daar zou ik ook wel het liefst willen wonen. Het heeft iets statigs en houd ik van de bouwstijl die je daar terugziet. Toen ik ziek begon te worden, ben ik Den Haag anders gaan bekijken. Tijdens de stamceltransplantatie kreeg ik te horen dat het nu erop of eronder zou zijn. Ik kreeg een ultimatum te horen tot wanneer ik te leven zou hebben. Ik dacht echt dat mijn dagen geteld waren. Ik heb mij uit moeten schrijven van mijn studie, mijn stage bij de Nederlandse Bank moest ik afbreken, mijn vakantie naar Mexico moest ik annuleren. Maar wat ik wel deed was dat ik naar de plekken in Den Haag ging die ik het mooist vond. Dat was bijvoorbeeld de Passage. In mijn jeugd gingen mijn zusje en elke woensdag wel iets leuks doen met mijn vader. We gingen zwemmen bij de Houtzagerij of bij de Regentes of we gingen winkelen.

We gingen dan naar de Passage want daar zat een speelgoed/fopwinkel. In die laatste fase van mijn behandeling waren die plekken voor mij heel belangrijk. Ik wandelde daarlangs om herinneringen op te halen. Een andere plek was de haven. Ik pakte soms dan wel eens de auto en reed naar het strand. Dat was een toevluchts-oord. Een andere plek is de Waterkant in het Westbroekpark. Het is aan het water en het is verscholen naast een oude kazerne. Vroeger huurde mijn vader een roeibootje voor mij en mijn zusje. Ik wilde echt die plekken in mij opnemen. Na de stamcel-transplantatie moest ik in quarantaine blijven vanwege de kans op infectieziekten. Ik mocht niet naar plekken met veel drukte. Ik mocht wel naar grote, open plekken zoals parken en naar het strand. Maar vanwege de behandeling moest ik ook een bepaald dieet volgen, ook vanwege infectiegevaar. Dus regelmatig ging ik naar het strand en at ik daar patatjes. Die worden natuurlijk op hoge temperaturen gefrituurd dus kans op een infectie is klein. Dan zat ik daar op een bankje te genieten.

Scholieredemonstraties

Qua belangrijke historische gebeurtenis moet ik denken aan de demonstraties tegen de tweede fase, een nieuw onderwijs-systeem. Ik zat toen in 4 VWO toen het nieuwe onderwijssysteem werd geïntroduceerd. Vanaf 3 HAVO en 4 VWO moest je dan kiezen voor een nieuw pakket, dat bestond uit natuur en gezondheid, natuur en

techniek, economie en maatschappij of cultuur en maatschappij. Je zou dan al een soort richting moeten kiezen en je mocht maximaal twee tekorten hebben om over te kunnen gaan. Wellicht kwam het door die twee tekorten, waardoor het moeilijker werd over te gaan naar de volgende klas. Ik weet niet meer precies wat het probleem was, maar ik weet wel dat iedereen erop tegen was. Maar dat we als scholieren gingen demonstreren was heel vet! Na de tweede of derde les gingen we allemaal naar het Mailveld. Vanuit het hele land kwamen er scholieren naar Den Haag. Het werd heel chaotisch en opeens werden er ook auto's omvergeduwd door scholieren. Dat is mij wel bijgebleven. ■

Hans Willink

Haagse Hannus en sportfotograaf met een Haagse visie

Hans Willink door Robin Butter

Opgroeien in Den Haag

“Kun je je voorstellen dat ik als kind nog heb gestoeprand in de Balistraat, zonder dat je werd aangereden? De Javastraat, waar ik woonde, was een gezellige winkelstraat, maar daar is niet veel meer van over. Ik ben geboren in 1956 en we woonden boven wat wij als kinderen ‘de kopjeswinkel van Cune’ noemden. Ik ging naar de Haagse Schoolvereniging aan de Nassaulaan. Het was vertrouwd en beschermd. Mijn ouders hadden de oorlog meegemaakt en zij wilden, zoals nagenoeg alle ouders, het voor

hun kinderen beter hebben dan dat zij het zelf als kind hadden. De middelbare school heb ik zowel op het Maerlant Lyceum als op het Nederlands Lyceum gezeten. Bij het Nederlands Lyceum hoorde ook een hockeyclub, HLC, de Haags Lyceum Club. Ik heb daar vele wedstrijden gekeept en soms ook in de spits gespeeld. Tot mijn 18e was ik heel klein. Als baby heb ik hersenvliesontsteking gehad en daardoor liep ik achter in groei, maar rond mijn 18e veranderde dat en werd ik ook een beetje goed in sport. Ik begon sport ook echt leuk te vinden.

Het heeft nog decennia geduurd voordat ik professioneel sportfotograaf werd, maar de passie was er al. Daarvoor heb ik ondermeer in de IT gewerkt en eveneens een hoop losse klussen gedaan. Alles wat voorbijkwam deed ik. Dat kon ook in die tijd. Na mijn schooltijd had ik geen idee wat ik wilde worden en besloot om langs de uitzendbureaus te lopen. Ik kwam ieder uur langs en dat wisten ze. Omdat ik het ook niet erg vond om rotklusjes op te knappen, stond ik ook vooraan als er leuke baantjes waren. Zo kwam ik ooit terecht bij Shell Nederland Informatieverwerking op de Wassenaarseweg. Daar kwam ik voor het eerst in aanraking met de IT, een vak waarin ik lang heb gewerkt, zo'n 15 tot 20 jaar. Tot ik op een dag besloot dat ik fotograaf was.

Van IT-er tot fotograaf

Ik had in de IT een uitgeverij als klant, die mij op een bepaald moment in dienst nam. Niet als IT-er, maar om te ondersteunen en mij een column over IT liet schrijven voor *Controllers Magazine*, een financieel blad. Ik mocht daarvoor zelfs naar conferenties in het buitenland. Toen zij echter begonnen met een nieuw blad 'Sportstad Den Haag Magazine', wilde ik, sportgek als ik was, daar ook voor schrijven. Op een dag was ik aanwezig bij een wielercross op het strand en moest – met een klein cameraatje – uit een militaire wagen gaan hangen om foto's te maken. Dat was mijn eerste fotopublicatie. In het Zuiderpark kwam ik Jan-Hermen de Bruijn tegen. Hij was

de broer van een vroegere klasgenoot en eigenaar van voetbalmaandblad *ELF* en hij vroeg om ik ook voor hen kon fotograferen. Drie maanden later ging ik voor het eerst de trappen op van de spelerstunnel in de Kuip, bij een interland van Nederland en niet lang daarna ging ik ook voor *ADO Den Haag* fotograferen. Op 4 februari 2018 maakte ik mijn laatste foto, op de finaledag van de *Dutch Open Darts*. Door mijn spierziektes kon ik het niet meer. Er was nog wel uit Amerika een harnas gekomen waardoor ik de camera niet meer hoefde te dragen. Maar dat ging al vrij snel ook niet meer; ik was ook – mede door de beperking van beweging – niet blij met de foto's die ik maakte. Het frustreerde mij. Bij die *Dutch Open Darts* zou ik vijf finales fotograferen. Ik wist vooraf al dat het niet zeker was of ik dat ging redden. Ik heb er maar eentje kunnen doen. Er is een mooie foto van mij gemaakt, door collega Jos Groen, waarop ik na afloop van die finale achter mijn laptop zit en besef dat ik voor het laatst gefotografeerd heb.

Haagse Hannus

Wat typisch Haags voor mij is, is Haagse Hannus. De meeste mensen kennen hem niet, die Haagse Hannus. Hij is grappig en heeft een goede mening, maar hij is zo ongezouten. Het is een alter ego van mij en ik maak filmpjes voor YouTube met hem, als hij een bijzonder onderwerp heeft. Het begon met een filmpje over *Muzee Scheveningen*. De subsidie zou worden gestopt.

Door het filmpje hebben meer mensen de petitie ondertekend. Ik kan met recht zeggen dat ik flink heb bijgedragen aan de redding van Muzee. Ik ben lange tijd met mijn scootmobiel voor het museum gaan staan. Ik stond daar dan net zo lang als het aantal graden Celsius op die dag. Soms kon dat 20 minuten zijn omdat het 20 graden was. Na heroverweging van de gemeente mocht Muzee toch doorgaan!

Favoriete Haagse plekken

Ik zei vroeger dat ik dood zou gaan, als ik niet op geurafstand van Scheveningse strand of het Zuiderpark woonde. Ik ben ook een nostalgisch persoon, ik houd van vroeger. Jimmy McMoses heeft ooit gezegd: "Geluk is nergens zo veilig als in het verleden." Dat is ook zo. In je herinneringen blijft geluk voortleven. Ik vind het jammer om veel nieuwbouw te zien rond de Tweede Kamer. Daar zat vroeger House of Lords en Tocci's Milkbar. Ik houd juist van die oude stukken van de stad, zoals het Lange Voorhout waar Alexandrine Tinne, tot afgrijzen van de burgerij, galoppeerde met haar paard. Maar zij was wel de eerste serieuze fotografe van Nederland. Ik heb geëxposeerd met haar zwart-wit foto's van vroeger en mijn foto's van diezelfde plekken, in knallende kleuren. Daarnaast denk ik ook aan de eerste gay cruising area in Den Haag op de plek waar Louis Couperus wandelde. Hagenaar was destijds, net als Utrechenaar, een schelwoord voor homoseksueel en dat brengt zijn beroemde uitspraak, 'Zo ik

iets ben, ben ik een Hagenaar', wel in ander perspectief. Couperus is ook eens gearresteerd in een ontmoetingshuis voor mannen aan de Reinkenstraat. Vandaar dat de Haagse gay scene zich ook bij het Lange Voorhout ontwikkelde. Je had in de Kazernestraat één of twee etablissementen waar mannen samen kwamen. Om de hoek, in de Nieuwe Schoolstraat, had je er drie. Op de Denneweg zelf is natuurlijk de Landman, die beroemd is en als enige in dit gebied nog bestaat. De Denneweg, onze eigen P.C. Hoofdstraat, in het buurtschapscentrum 2005, had de eerste bistro van Nederland: Charcoal. Ooit werden daar jaarlijks de Franse dagen georganiseerd; dan was er ook het beroemde stokbrood van Bakkerij Berkenbosch. Er was livemuziek en mensen waren verkleed op z'n Frans, met baretten. Dat was begin jaren '70. Het was er altijd heel bruisend en daar 'moest' je gewoon bij zijn. Het is ook een straat die zich ervoor leent om leuk en romantisch te zijn, net als de Molenstraat. Op Scheveningen zaten de discotheken als het oude Palladium en daar omheen zaten goede kroegen, zoals Tiffany's en Gretna Green. Tussendoor ging je het Gevers Deynootplein op voor de snackbars. De échte liefhebber ging natuurlijk naar Coco van Dalen voor een broodje saté.

Haagse iconen

Harrie Jekkers is voor mij een icoon. Hij was de leadzanger van Klein Orkest. Op een dag gooide hij alle letters van de bandnaam

door elkaar en kreeg toen het pseudoniem (Harry) Klorkestein. Onder die naam heeft hij het legendarische O, o, Den Haag uitgebracht. Hij is echt dé Haagse cabaretier. Paul van Vliet is ook een geweldige man. Hij heeft het eerste exemplaar van mijn thriller De Parousiaan in ontvangst genomen. René Bom, is voor mij de eeuwige nach(t)burgemeester. Niemand heeft hem kunnen evenaren en niemand zou dat ooit kunnen. Sjaak Bral schrijft prachtige columns, die zijn steengoed. Ik heb ook een zwak voor Conny Vandenbosch. Zij heeft 'Wat voor weer zou het zijn in Den Haag' van Annie M.G. Schmidt op prachtige wijze vertolkt. Die vraag stel je je als echte Hagenees, ook al zit je aan de Côte d'Azur. Dan zijn er ook nog mensen als Erica Terpstra of Dick Advocaat, die allebei in Den Haag zijn geboren, de wereld over gaan en zoveel mooie dingen doen. Dat zijn ook helden. Maar je hebt ook een hoop mensen die op de achtergrond meewerken om Den Haag beter te maken voor gehandicapten of de LHBTIQ-gemeenschap. Mensen die voorvechtersrollen hebben, soms ook met gevaar voor eigen leven. Mensen die in de wat ingewikkeldere wijken van Den Haag, op scholen voorlichting geven over homoseksualiteit. Dat is moedig.

Stichting Haagse Sportstimulering voor Gehandicapten

Daarnaast mensen die dingen doen voor gehandicapten, daar ben ik zelf ook bij betrokken. Alleen is het bij mij de ironie van

het leven, dat je een stichting opricht 'Stichting Haagse Sportstimulering voor Gehandicapten' en dat je een jaar later tot de doelgroep gaat behoren. Oorspronkelijk richtte ik de stichting Haagse Sportprijs voor Gehandicapten op met de bedoeling om één keer per jaar een prijsuitreiking te organiseren. Wouter Duiniveld, een sporter met een donorhart, die tweemaal een volledige triatlon uitliep (er zijn maar drie mensen op de hele wereld, die dat naar waarheid kunnen zeggen), won de eerste editie. We hebben de prijs meteen naar hem vernoemd. Omdat we na een jaar de activiteiten gingen uitbreiden, hebben we de naam van de stichting gewijzigd.

Verandering van Scheveningen

De verandering van de boulevard had een grote impact op Scheveningen. Notabene ontworpen door een buitenlandse architect, met een ontwerp waar ik aanvankelijk tegen was. Geen strandtenten meer die overal naast elkaar stonden, wat ik juist zo leuk vond aan onze boulevard, maar veel ruimte ertussen. Het feit dat je niet meer met de auto twee kanten op kon. Wie verzon dat? Maar nu het klaar is, vind ik het fantastisch! Het is een verrijking geworden, want de ruimte tussen strandtenten zorgt voor een geweldige doorkijk naar zee. Er is meer ruimte voor fietsers en het is veiliger. Het brede pad voor de voetgangers met de slingers erin, maakt het speels. Zelfs een Hagenees kan zich vergissen." ■

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Den Haag
Haags Gemeentearchief
Spui 70
2511 BT Den Haag
haagsgemeentearchief@denhaag.nl
www.haagsgemeentearchief.nl

Tekst en afbeeldingen Haags Gemeentearchief,
tenzij anders vermeld

Gewijzigde digitale versie Februari 2023

Volg ons ook op:

haagsgemeentearchief

@haagsarchief

